

JONNA PULKKINEN & JUHANI RAUTOPURO

OPIN POLUT JA PIENTAREET HARVAAN ASUTUILLA ALUEILLA

NUORISOBAROMETRI 2017 LISÄOTOS

Jonna Pulkkinen ja Juhani Rautopuro

Opin polut ja pientareet harvaan asutuilla alueilla. Nuorisobarometri 2017 lisäotos

Valtion nuorisoneuvosto

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Ulkoasun suunnittelu: Sole Lätti

Kansikuva: Mikael Heikkanen

Taitto: Ari Korhonen

Tiivistelmän käännökset ruotsiksi ja englanniksi: Valtioneuvoston kanslia/Käännös- ja kielitoimiala

© Valtion nuorisoneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö ja tekijät

ISBN 978-952-263-594-5

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-9461 (painettu), nro 59

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 59

Paino: Keuruskopio Oy

SISÄLLYSLUETTELO

Hilkka Kemppi & Herttaliisa Tuure

ESIPUHE	5
JOHDANTO	9
MENETELMÄ	11
TUTKIMUSAINEISTO	11
AINEISTON ANALYSOINTI	14
TULOKSET	17
OSALLISTUMINEN VARHAISKASVATUKSEEN	17
PERUSKOULUVUODET JA KOKEMUKSET PERUSKOULUSTA	18
ASENTEET OPPIMISEEN, OSAAMISEEN JA KOULUTUKSEEN	22
KOULUTUSPOLUT	30
TYYYTYVÄISYYS	36
LUOTTAMUS, OSALLISUUS SEKÄ ARJEN- JA ELÄMÄNHALLINTA	37
TALOUDELLISEN TILANTEEN VAIKUTUS ELÄMÄÄN	40
POHDINTA	43
LÄHTEET	47
LIITTEET	51
TIIVISTELMÄ	67
SAMMANDRAG	69
SUMMARY	71

Vuoden 2017 Nuorisobarometrin teema on osaaminen ja koulutus. Julkisuudessa keskustelua harvaan asuttujen alueiden koulutusmahdollisuuksista hallitsevat usein kouluverkon karsiminen, pitkät koulumatkat ja muutto kaupunkiin opiskelupaikan perässä. Samoin esiin ovat nousseet alueelliset erot osaamistasossa ja nuorten koulutusvalinnoissa. Poliittisten päätösten, tutkimusten ja mielikuvien rinnalla kuuluu kuitenkin vain harvoin maaseudulla asuvien nuorten oma ääni. He jäävät usein myös katveeseen valtakunnallisten kyselytutkimusten otoksissa. Valtion nuorisoneuvosto halusi selvittää, miten nuoret todella näkevät koulutuspolkunsaa ja millaista osaamista he arvostavat.

Vuodesta 1994 julkaistu Nuorisobarometri on muodostunut jo instituutioksi. Tämä tutkimus on kuitenkin ensimmäinen vuosittain ilmestyvää valtakunnallista tutkimusta täydentävä lisäotos. Jo pitkään jatkunut kaupungistuminen ja alueiden eriytyminen näkyy myös nuorten elämässä. Osassa kuntia nuorten väestönosuus on suuri ja palveluverkko kattava, kun monilla harvaan asutuilla alueilla nuoruuteen kuuluvat pitkät välimatkat ja pienten ikäluokkien mahdollisuudet. Toisaalta maaseudun elinympäristöt saattavat tarjota yhteisöllisyyttä ja sellaisia vapaa-ajanviettotapoja, joita kaupungeissa ei ole saatavilla.

Tutkimuksen tulosten viesti on myönteinen. Harvaan asutuilla alueilla asuvat nuoret voivat hyvin ja kokevat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan. Rahanpuute ei näytä määrittelevän nuorten mahdollisuuksia yhtä vahvasti kuin muilla alueilla. Nuorten koulutusta koskevat kokemukset ja asenteet ovat pääosin hyvin

positiivisia. Toisin kuin mielikuissa, pitkät koulumatkat eivät ole vaikuttaneet kielteisesti kokemuksiin peruskoulusta, opiskelupaikan valintaan tai koulutuksen keskeyttämiseen. Aina-kin vielä 15-29-vuotiaiden ikäryhmässä suomalainen koulutusjärjestelmä näyttää onnistuneen turvaamaan yhtäläiset mahdollisuudet asuinpaikasta riippumatta, sillä kaiken kaikkiaan erot osaamista ja koulutusta koskevissa asenteissa ja kokemuksissa ovat harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä pieniä.

Samalla tutkimus antaa aihetta kehittämistyölle. Poikien pärjäämiseen suunnattuja tukitoimia tulisi kohdistaa etenkin harvaan asutuille alueille, sillä siellä asuvat pojat pitävät koulunkäynnistä vähemmän kuin muiden alueiden pojat ja myös heidän koulutususkonsa on muita heikompi. Harvaan asutuilla alueilla asuville tytöille jääminen kotiin lapsen kanssa taas on muita yleisempi peruste koulutuksen keskeyttämiselle. Tyttöjen yhtenäisten koulutuspolkujen tukemisessa tulee kiinnittää huomiota niin perheiden matalan kynnyksen palveluihin, kuin koulutuksen monimuotoisiin osallistumistapoihin. Niin kaupungeissa kuin maaseudulla asuvia nuoria näyttää yhdistävän vähäinen osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan ja kokemus, että he eivät ole oppineet vaikuttamisen taitoja koulussa tai koulun ulkopuolella. Vaikka yhteiskuntataitojen opetusta on jo lisätty niin perus- kuin toisella asteella ja nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa lähiympäristöönsä parannettu useilla toimenpiteillä, vaativat nämä toistuvat havainnot laaja-alaista joukkoa toimijoita yhteiskunnan eri tahoilta arvioimaan omaa toimintaansa kriittisesti.

Tämä Nuorisobarometrin lisäotos antaa arvokasta lisätietoa päätöksentekoon, avaa tuoreita näkökulmia yhteiskunnalliseen keskusteluun ja herättää uusia tutkimuskysymyksiä. Valtion nuorisoneuvosto kiittää Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitosta tämän raportin toteuttamisesta ja Nuorisotutkimusseuraa hyvästä yhteistyöstä Nuorisobarometrin lisäotoksen valmistelussa.

Hilkka Kemppi

Puheenjohtaja

Valtion nuorisoneuvosto

Herttaliisa Tuure

Pääsihteeri

Valtion nuorisoneuvosto

Vuoden 2017 Nuorisobarometrin teemana oli osaaminen ja koulutus. Tämä Nuorisobarometrin lisätökseen pohjautuva tutkimus keskittyy harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutuspolkuihin ja -asenteisiin, ja sen tarkoituksena on tarkastella alueellista yhdenvertaisuutta koulutuksessa (Pekkarinen & Myllyniemi 2018). Koulun määrää harvaan asuttujen alueiden nuorten elämää monella tapaa. Joillekin se voi esimerkiksi olla ainoa paikka tavata kavereita (Tuuva-Hongisto & Pöysä & Armila 2016). Viime vuosina palvelujen saatavuus maaseudulla on heikentynyt entisestään ja etäisyydet palveluihin ovat kasvaneet (Rehunen ym. 2012). Esimerkiksi koulumatkat harvaan asutuilla alueilla ovat pidempiä kuin muualla ja ajallisesti koulumatkoja voi pidentää myös yhteiskuljetuksista johtuva odotus (AVI 2018; ks. myös Tuuva-Hongisto ym. 2016). Pitkät etäisyydet eivät kuitenkaan liity ainoastaan koulunkäyntiin vaan myös muiden palvelujen saatavuuteen, harrastuksiin ja kaverisuhteisiin (Armila 2016; Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017).

Kansainvälisissä arviointitutkimuksissa on tullut esille, että nuorten osaamisessa ja yhteiskunnallisissa tiedoissa on alueellisia eroja (Mehtäläinen & Niilo-Rämä & Nissinen 2017; Vettenranta & Välijärvi ym. 2016). Esimerkiksi PISA (Programme for International Student Assessment) -tutkimuksessa pääkaupunkiseudun nuorten oppimistulokset ovat muita alueita paremmat, ja eroja on myös maaseutu- ja kaupunkikoulujen välillä (Vettenranta & Välijärvi ym. 2016). Alueelliset erot osaamisessa näyttäisivät kuitenkin selittyvän pitkälti

perheen sosioekonomisella asemalla ja kulttuuripääomalla (Mehtäläinen ym. 2017; Nissinen & Vuorinen 2018).

Siirtymisessä perusasteen koulutuksesta toisen asteen koulutukseen on harvaan asuttujen alueiden nuorille kyse muustakin kuin pelkästään alan valinnasta. Toisen asteen koulutuspaikkojen väheneminen tarkoittaa harvaan asuttujen alueiden nuorille myös koulutusmahdollisuuksien etäännyttymistä (Tuuva-Hongisto ym. 2016). Näin ollen koulutusvalintaa määrittää alan valinnan lisäksi koulutustarjonta omalla kotiseudulla, ja usein siihen liittyy myös päätös siitä, jäädäkö kotiseudulle ja mahdollisesti kokonaan ilman toisen asteen koulutuspaikkaa vai muuttaako koulutuspaikan takia toiselle paikkakunnalle (Ahonen 2012; Armila & Käyhkö & Pöysä 2018; Kiilakoski 2016; Käyhkö 2016; Tuuva-Hongisto ym. 2016). Harvaan asutut alueet tarjoavat siis nuorelle monella tapaa erilaisen kasvuympäristön verrattuna kaupunkiympäristöön. Tässä raportissa kuvataan harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutuspolkuja ja -asenteita ja vertaillaan niitä muualla asuvien nuorten koulutuspolkuihin ja -asenteisiin.

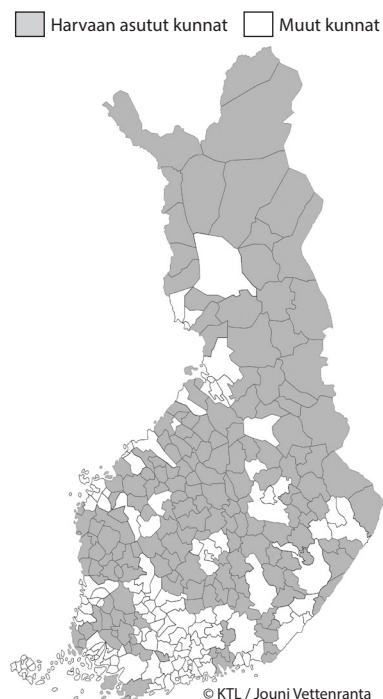
TUTKIMUSAINEISTO

Nuorisobarometrissa kohderyhmänä ovat Manner-Suomessa asuvat 15–29-vuotiaat nuoret. Otoksessa on kiintiöity sukupuoli, ikä ja äidinkieli (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 11). Nuorisobarometrin lisäotos on otettu kunnista, jotka Tilastokeskuksen Kaupunki-maaseutuluokituksessa luokitellaan joko ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kuntiin. Ydinmaaseutu on aluetta, joka on suhteellisen etäällä suurista keskuksista ja jota ”luonnehtivat keskikokoiset keskuksat, kirkonkylät ja suhteellisen tiheä pienten taajamien verkosto” (Suomen ympäristökeskus 2013). Harvaan asuttuun maaseutuun taas kuuluvat alueet, jotka sijaitsevat kaukana isoista keskuksista ja joiden ”asutusrakenne on hajanaista, taajamia on harvassa ja niiden välillä saattaa olla laajoja asumattomia alueita” (Suomen ympäristökeskus 2013). Tässä raportissa näistä molemmista kuntaluokista käytetään nimitystä ”harvaan asutut alueet”. Harvaan asuttujen alueiden kunnat on esitetty kuviossa 1.

Suomen virallisen tilaston (2017b) mukaan vuoden 2016 lopussa Manner-Suomen kunnissa Nuorisobarometrin ikäluokkiin (15–29-vuotiaat) kuuluvista nuorista 11 prosenttia asui ydinmaaseudulla tai harvaan asutulla maaseudulla. 15-vuotiaista 12 prosenttia asui ydinmaaseudulla ja 5 prosenttia harvaan asutulla maaseudulla, kun taas esimerkiksi 20-vuotiaista vastaavat osuudet olivat 8 ja 3 prosenttia. Maaseudulla asuvien nuorten osuus on siis suurin Nuorisobarometrin otoksen nuorimmissa ikäluokissa mutta pienenee erityisesti ikäluokissa, jotka siirtyvät toisen asteen opinnoista jatko-opintoihin tai työelämään (ks. kuvio 2). Maaseudulla asuvien nuorten osuudet kasvavat jälleen hieman ikäluokissa 24–29.

Nuorisobarometrin lisäotokseen haastateltiin 1 003 nuorta (ks. haastattelulomake liitteessä 1). Nuorisobarometrin haastatteluiden toteuttamista on kuvattu tarkemmin päätöksen raportissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 11). Taulukkoon 1 on koottu taustatietoja Nuorisobarometrin harvaan asuttujen alueiden ja päätöksen muiden alueiden nuorista. Nuorisobarometrin päätöksessä oli mukana myös harvaan asuttujen alueiden nuoria, jotka on poistettu tämän raportin tarkasteluista. Päätöksestä on siis vertailuissa mukana vain

KUVIO 1. SUOMEN HARVAAN ASUTUT KUNNAT

muiden kuin harvaan asuttujen alueiden nuoret (n=1 634). Jatkossa heistä käytetään tässä raportissa nimitystä ”muiden alueiden nuoret”. Koko päätösta koskevat tulokset on raportoitu julkaisussa ”Opin polut ja pientareet” (Pekkarinen & Myllyniemi 2018).

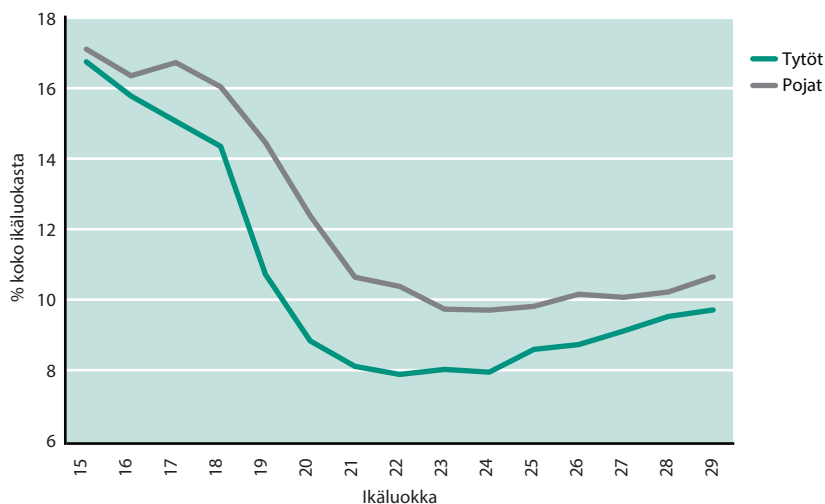
Kuten kuviosta 2 havaitaan, harvaan asutuilla alueilla asuvien osuus on suurimmillaan alle 17-vuotiaissa nuorissa ja yli 17-vuotiaissa poikien osuus on suurempi kuin tyttöjen. Näin ollen harvaan asuttujen alueiden lisätöksessä on Nuorisobarometrin päätöksen muiden alueiden nuoriin verrattuna hieman enemmän poikia ja nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvia vastaajia. Harvaan asutuilla alueilla on muiden alueiden nuoria enemmän myös palkkatyössä olevia ja vähemmän koululaisia tai opiskelijoita. Haastatteluhetkellä opiskelleista nuorista harvaan asutuilla alueilla oli enemmän peruskoululaisia ja toisen asteen opiskelijoita kuin muilla alueilla. Harvaan asutuilla alueilla oli myös enemmän ammatillisen tutkinnon suorittaneita.

Harvaan asuttujen alueiden nuorten vanhempien koulutustausta poikkeaa muiden alueiden nuorten vanhempien koulutustaustasta. Nuorisobarometrin harvaan asuttujen alueiden lisätöksessä on enemmän sellaisia vastaajia,

joiden vanhempien koulutus on ammatillinen tutkinto. Äidin ja isän koulutuksesta muodostettiin vanhempien koulutustasoa kuvaava muuttuja, jossa käytettiin samantyyppistä luokittelua kuin on käytetty Nuorisobarometri 2017 -pääotöksen raportissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 14). Pääotöksen raportista poiketen koulutustasomuuttujasta ei kuitenkaan jätetty pois niitä tapauksia, joissa toisen vanhemman koulutusta ei ole osattu sanoa mutta toisen vanhemman koulutus on ilmoitettu. Jos esimerkiksi toisen vanhemman koulutukseen on vastattu ”en osaa sanoa” mutta toisen vanhemman koulutukseksi on ilmoitettu ”korkeakoulututkinto”, on nämä tapaukset luokiteltu ryhmään ”korkeaaste toisella”. Ainoastaan tapaukset, joissa molempien vanhempien koulutukseen vastaus on ollut ”en osaa sanoa”, luokiteltiin ”en osaa sanoa”-luokkaan. Harvaan asuttujen alueiden nuorista lähes puolella (45 %) molemmat vanhemmat ovat suorittaneet keskiasteen tutkinnon. Harvaan asutuilla alueilla on muita alueita selvästi vähemmän nuoria, joilla molemmat vanhemmat ovat suorittaneet korkea-asteen tutkinnon (taulukko 1).

Harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä on eroa myös muissa

KUVIO 2. YDINMAASEUDULLA TAI HARVAAN ASUTULLA MAASEUDULLA ASUVIEN 15–29-VUOTIAIDEN NUORTEN OSUUS KOKO IKÄLUOKASTA (31.12.2016). LÄHDE: SUOMEN VIRALLINEN TILASTO (2017B).

TAULUKKO 1. HARVAAN ASUTTUIEN JA MUIDEN ALUEIDEN NUORTEN TAUSTATIEDOT (%)

	Harvaan asuttujen alueiden nuoret (n=1 003)	Muiden alueiden nuoret (n=1 634)
SUKUPUOLI		
Tyttö	46	50
Poika	54	50
IKÄLUOKAT		
15–19-vuotiaat	40	27
20–24-vuotiaat	30	36
25–29-vuotiaat	30	37
PÄÄASIALLINEN TOIMINTA		
Koululainen tai opiskelija	45	51
Palkkatyössä	37	34
Yrittäjä	4	2
Työtön	7	7
Vanhempainvapaalla	3	2
Työpajassa, ammatistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa	2	1
Jokin muu	3	3
Ei vastausta	0	0
OPISKELEE PARHAILLAAN	n=528	n=981
Peruskoulussa	23	11
Lukiossa	23	17
Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	28	17
Ammattikorkeakoulussa	12	21
Yliopistossa	11	31
Jossain muualla	4	3
SUORITETTU TUTKINTO	n=767	n=1 367
Ylioppilastutkinto	35	58
Ammatillinen perustutkinto	38	28
Ammattitutkinto	18	11
Erikoisammattitutkinto	1	2
Ammattikorkeakoulututkinto	10	12
Yliopistotutkinto	7	13
Ei vastausta	1	0
Ei mitään mainituista	15	10
ÄIDIN KOULUTUS		
Ammatillinen tutkinto	45	32
Ylioppilastutkinto	12	9
Opistoasteen tutkinto	7	9
Korkeakoulututkinto	25	38
Ei tutkintoa (peruskoulu tai vastaava)	5	8
Ei osaa sanoa	6	4
ISÄN KOULUTUS		
Ammatillinen tutkinto	51	36
Ylioppilastutkinto	5	7
Opistoasteen tutkinto	4	7
Korkeakoulututkinto	19	33
Ei tutkintoa (peruskoulu tai vastaava)	15	11
Ei osaa sanoa	7	6

TAULUKKO 1. HARVAAN ASUTTUJEN JA MUIDEN ALUEIDEN NUORTEN TAUSTATIEDOT (%) (JATKO)

	Harvaan asuttujen alueiden nuoret (n=1 003)	Muiden alueiden nuoret (n=1 634)
VANHEMPIEN KOULUTUSTASO		
Ei tutkintoa	3	4
Keskiaste toisella	17	12
Keskiaste molemmilla	45	34
Korkea-aste toisella	21	25
Korkea-aste molemmilla	12	23
Ei osaa sanoa	3	2
ÄIDINKIELI		
Suomi	91	86
Ruotsi	8	6
Muu	1	9
ASUMIS- JA PERHEMUOTO		
Yksin asuva	22	33
Avio- tai avoliitossa, lapseton	17	22
Avio- tai avoliitossa, myös lapsia	12	8
Yksinhuoltaja	1	1
Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva	46	31
Muu asumis- ja perhemuoto	2	5
Ei vastausta	0	0
NYKYINEN TALOUDELLINEN TILANNE		
Tulen/tulemme erinomaisesti toimeen	18	15
Tulen/tulemme melko mukavasti toimeen	47	43
Pärjään/pärjäämme, kun teen/teemme ostokset harkiten	27	28
Joudun/joudumme ajoittain tinkimään ostoksista	6	10
Joudun/joudumme tinkimään lähes kaikesta	1	4
Ei osaa sanoa	1	0
PERUSKOULUIÄSSÄ PERHEEN TOIMEENTULO		
Tulimme toimeen erinomaisesti	21	22
Tulimme toimeen melko mukavasti	50	47
Pärjäsimme, kun teimme ostokset harkiten	20	20
Jouduimme ajoittain tinkimään ostoksista	7	9
Jouduimme tinkimään lähes kaikesta	1	2
Ei osaa sanoa	1	1

taustamuuttujissa. Harvaan asutuilla alueilla on vähemmän muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia nuoria. Lisäksi harvaan asutuilla alueilla on enemmän vanhempinsa luona asuvia nuoria. Ikäryhmittäin tarkasteltuna 20–24-vuotiaissa on vanhempinsa luona asuvia nuoria enemmän harvaan asutuilla kuin muilla alueilla. Harvaan asutuilla alueilla on myös enemmän 25–29-vuotiaita nuoria, jotka asuvat avio- tai avoliitossa ja joilla on lapsia. Muilla alueilla on puolestaan enemmän yksin asuvia

20–29-vuotiaita. Harvaan asuttujen alueiden nuoret kokevat nykyisen taloudellisen tilanteen jonkin verran paremmaksi kuin muiden alueiden nuoret.

AINEISTON ANALYSOINTI

Aineiston analysoinnissa on käytetty tilastollisia menetelmiä. Aineistoa kuvaillaan perinteisillä kuvailevan tilastotieteen menetelmillä, kuten vastausjakaumilla ja kuvailevilla tunnusluvulla

(keskiarvot ja -hajonnat). Ryhmien välisiä eroja ja luokiteltujen muuttujien välisiä yhteyksiä on analysoitu ristiintaulukoinnilla ja khin neliö -testillä residuaalitarkasteluineen. Jatkuvien muuttujien (esim. kyselyn väittämistä muodostetut keskiarvomuuttujat) ryhmäerojen analysoinnit on suoritettu kahden ryhmän vertailussa t-testillä ja useamman ryhmän vertailussa varianssianalyysilla. Joidenkin kysymyssarjojen sisältämien muuttujien informaatiota on tiivistetty pääkomponenttianalyysilla, jonka perusteella muuttujista on laskettu keskiarvomuuttujia. Pääkomponenttianalyysissa on käytetty vinokulmaista

rotaatiota. Muodostettujen keskiarvomuuttujien reliabiliteettia on tarkasteltu Cronbachin alfa-kertoimilla, jotka on esitetty liitteessä 2.

Tuloksissa ryhmien välisistä eroista kirjoitettaessa tarkoitetaan aina eroja, jotka ovat tilastollisesti merkitseviä. Tilastollinen merkitsevyys tarkoittaa tässä raportissa 5 prosentin merkitsevyystasoa ($p < 0,05$). Lukijan on syytä huomata, että suuressa aineistossa pienetkin erot voivat olla tilastollisesti merkitseviä mutta käytännössä erittäin pieniä. Asteikolla 1–5 jopa yhden desimaalisyksikön ero voi olla tilastollisesti merkitsevä.

TULOKSET

Tuloksissa kuvataan Nuorisobarometrin nuorten osallistumista varhaiskasvatukseen, kokeimuksia peruskoulusta, asenteita oppimiseen, osaamiseen ja koulutukseen, koulutuspolkuja, tyytyväisyyttä, luottamusta, osallisuutta ja arjen ja elämänhallintaa sekä taloudellisen tilanteen vaikutusta elämään. Tulokset on jäsennetty pääasiassa siten, että kunkin luvun alussa esitetään ensin harvaan asuttujen alueiden nuoria koskevia tuloksia sekä tarkastellaan näitä suhteessa taustamuuttujiin. Tämän jälkeen vertaillaan harvaan asuttujen alueiden ja muiden alueiden nuorten tilannetta.

OSALLISTUMINEN VARHAISKASVATUKSEEN

Harvaan asutuilla alueilla päivähoitoon on osallistunut pienempi osuus nuorista kuin muilla alueilla.

Esiopetukseen osallistumisessa ei ole eroa harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä.

THL:n (2016) mukaan vuonna 2015 varhaiskasvatukseen osallistui 68 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista ja varhaiskasvatukseen osallistumisessa oli jonkin verran alueellisia eroja maakunnittain tarkasteltuna. Nuorisobarometrin harvaan asuttujen alueiden nuorista noin kolme neljästä oli osallistunut päivähoitoon kodin ulkopuolella. Vanhempien koulutustaso oli yhteydessä päivähoitoon osallistumiseen siten, että koulutetuimpien vanhempien lapsista muita suurempi osuus osallistui päivähoitoon. Nuorista, joiden molemmilla vanhemmilla oli korkea-asteen tutkinto, 84 prosenttia oli osallistunut päivähoitoon. Sen sijaan nuorista, joiden vanhemmista vain toisella oli keskiasteen tutkinto, 67 prosenttia oli osallistunut päivähoitoon. Yleisimmin nuoret

olivat olleet päivähoidossa kunnallisessa päiväkodissa. Puolet päivähoitoon osallistuneista oli ollut päivähoidossa kunnallisessa päiväkodissa ja 40 prosenttia perhepäivähoidossa. Harvaan asuttujen alueiden nuorista suurin osa (88 %) oli osallistunut 6-vuotiaana esiopetukseen. (Taulukko 2.)

Nuorisobarometrin muiden alueiden nuorilla osallistuminen päivähoitoon kodin ulkopuolella oli hieman yleisempää kuin harvaan asuttujen alueiden nuorilla (taulukko 2). Muiden alueiden nuorista hieman suurempi osuus (60 %) oli ollut kunnallisessa päiväkodissa ja pienempi osuus (32 %) perhepäivähoidossa verrattuna harvaan asuttujen alueiden nuoriin. Harvaan asuttujen alueiden nuoret olivat

**TAULUKKO 2. PÄIVÄHOITOON JA
ESIOPETUKSEEN OSALLISTUNEET HARVAAN
ASUTUILLA JA MUILLA ALUEILLA (%)**

	Harvaan asuttujen alueiden nuoret (n=1 003)	Muiden alueiden nuoret (n=1 634)
KODIN ULKOPUOLELLA PÄIVÄHOIDOSSA		
Kyllä	74	82
Ei	26	17
Ei osaa sanoa	1	1
PÄIVÄHOITO	n=738	n=1 338
Kunnallisessa päiväkodissa	50	60
Yksityisessä päiväkodissa	10	10
Perhepäivähoidossa	40	32
Sukulaisen tai muun yksityisen hoitajan luona	10	6
Ei osaa sanoa	3	4
OSALLISTUMINEN 6-VUOTIAANA ESIOPETUKSEEN		
Kyllä	88	86
Ei	11	13
Ei osaa sanoa	1	2

aloittaneet päivähoidon hieman vanhempana kuin muiden alueiden nuoret. Muiden alueiden nuoret olivat menneet päivähoitoon kodin ulkopuolelle keskimäärin 3,3-vuotiaana ja harvaan asuttujen alueiden nuoret 3,5-vuotiaana.

PERUSKOULUVUODET JA KOKEMUKSET PERUSKOULUSTA

Harvaan asuttujen alueiden nuorilla on vähän muuttoja peruskouluvuosina, ja heidän kokemuksensa peruskoulusta ovat pääosin hyvin myönteisiä.

Pitkät koulumatkat eivät ole yhteydessä sosiaalisiin suhteisiin peruskoulussa eivätkä koulutuksen keskeyttämiseen.

Perheen niukka toimeentulo näkyy nuoren kielteisempinä kokemuksina peruskoulusta.

Harvaan asuttujen alueiden pojat pitävät koulunkäynnistä vähemmän kuin tytöt ja muiden alueiden pojat.

Harvaan asutuilla alueilla nuoret ovat kokeneet vähemmän kiusaamista kuin muilla alueilla.

Suomalaisoppilaat ovat pärjänneet hyvin kansainvälisissä oppimistulosten arvioinneissa (esim. Leino ym. 2017; Vettenranta & Hiltunen ym. 2016; Vettenranta & Välijärvi ym. 2016). Suomalaista peruskoulua on myös pidetty tasarvoisena, sillä kansainvälisesti vertailtuna osamiserot erilaisista kotitautoista tulevien oppilaiden välillä ja alueelliset erot ovat olleet pieniä (Kupari ym. 2013; OECD 2016). Perusopetuksen tavoitteena onkin ”turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella” (Perusopetuslaki 628/1998, 2 §). Kuitenkin esimerkiksi viimeisimmässä PISA-tutkimuksessa on ollut merkkejä vanhempien sosioekonomisen aseman vaikutuksen ja alueellisten erojen kasvusta oppimistuloksissa. Alueelliset erot näkyvät erityisesti siten, että pääkaupunkiseudulla oppimistulokset ovat jonkin verran muuta maata parempia ja ero maaseutu- ja kaupunkikoulujen välillä on kasvanut kaupunkikoulujen eduksi (Vettenranta & Välijärvi ym. 2016, 60–61).

Useat muutot voivat lisätä nuorten hyvinvointiongelmia ja koulupudokkuutta (Ristikari

ym. 2016, 84). Kaupunkien paremmat palvelut ja koulutus- ja työllistymismahdollisuudet saavat useat harvaan asuttujen alueiden nuoret suunnittelemaan muuttoa pois maaseudulta perusopetuksen tai toisen asteen opintojen jälkeen (Penttinen 2016). Peruskouluvuosina harvaan asuttujen alueiden nuorilla on kuitenkin melko vähän muuttoja. Nuorisobarometrissa on kysytty, kuinka monta kertaa nuoret ovat muuttaneet tai vaihtaneet koulua peruskouluvuosien aikana. Harvaan asuttujen alueiden nuorista noin kolme neljästä (73 %) ei ollut muuttanut kertaakaan ja 13 prosenttia vain kerran peruskouluvuosien aikana. Vähän yli puolet (55 %) harvaan asuttujen alueiden nuorista ei ollut vaihtanut koulua kertaakaan ja vajaa kolmannes (30 %) vain kerran peruskoulun aikana. Verrattuna muiden alueiden nuoriin harvaan asuttujen alueiden nuorilla oli ollut vähemmän muuttoja ja koulun vaihtoja peruskouluvuosien aikana. Harvaan asutuilla alueilla muutot tai koulunvaihdot eivät olleet yhteydessä vanhempien koulutustasoon, kun taas muilla alueilla muuttoa oli enemmän niillä nuorilla, joiden vanhempien koulutustaso oli alhainen (ks. myös Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 26).

Harvaan asuttujen alueiden nuorille koulu on merkittävä paikka sekä oppimisen että kaverisuhteiden ylläpitämisen näkökulmasta (Tuuva-Hongisto ym. 2016). Viimeisin PISA-tutkimus osoitti suomalaisnuorten voivan suhteellisen hyvin, joskin esimerkiksi nuorten yhteenkuuluvuuden tunne kouluyhteisöön on vähentynyt aiempiin PISA-tutkimuksiin verrattuna (Välijärvi 2017). Kouluhuvinvointi on yhteydessä myös moneen muuhun elämäalueeseen. Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn (Halme ym. 2018) mukaan esimerkiksi kiusatuksi joutuminen näkyy nuorten elämään tyytyväisyydessä ja koulunkäyntiin liittyvissä ongelmissa. Kiusatuksi joutumisella on havaittu olevan yhteys myös oppimistuloksiin (Vettenranta & Hiltunen ym. 2016). Kouluterveyskysely osoitti, että nuorten hyvinvoinnin kokemuksissa on eroja maakuntien välillä mutta toisaalta myös vaihtelu maakuntien sisällä on osittain melko suurta (Halme ym. 2018).

Nuorisobarometrin mukaan harvaan asuttujen alueiden nuorten kokemukset peruskoulusta ovat pääosin hyvin myönteisiä. Suurin osa nuorista koki saaneensa helposti ystäviä koulussa. Samoin suurin osa nuorista tunsii olevansa kouluyhteisön jäsen ja koki opettajien kannustaneen ja kohdelleen oppilaita oikeudenmukaisesti. Vähiten samaa mieltä nuoret olivat kiusaamista ja koulumatkojen pituutta koskevien väittämien kanssa. (Kuvio 3.)

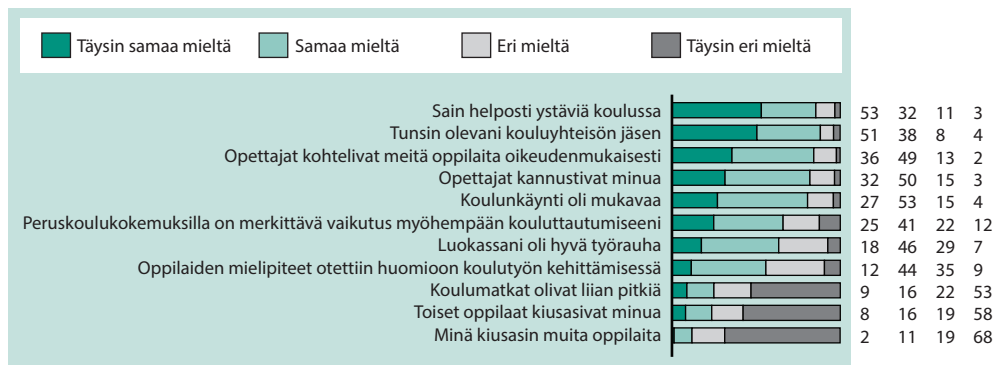
Harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutuksesta keskusteltaessa koulumatkat nousevat esille yhtenä keskeisenä kysymyksenä. Kouluverkoston harveneminen 2000-luvulla on pidentänyt oppilaiden koulumatkoja maaseudulla ja heikentänyt näin koulutuksen saavutettavuutta (Rehunen & Vesala 2012). Pitkien koulumatkojen takia myös koulupäivät ovat harvaan asutuilla alueilla pidempiä ja nuorten vapaa-aikaa vähäisemmäksi kuin muualla (Tuuva-Hongisto ym. 2016). Nuorisobarometrissa harvaan asuttujen alueiden nuorista kuitenkin vain joka neljäs (25 %) oli sitä mieltä, että koulumatkat olivat liian pitkiä. Tuuva-Hongisto ym. (2016) ovatkin tuoneet tutkimuksessaan esille, että harvaan asutuilla alueilla nuoret eivät usein koe pitkiä koulumatkoja ongelmallisena, sillä niihin on totuttu ja koulumatkoihin käytetty aika voidaan viettää kavereiden kanssa.

Koska koulumatkojen pituus kuitenkin on harvaan asuttujen alueiden nuorten kokemuksia tarkasteltaessa kiinnostava kysymys, tutkittiin tämän väittämän yhteyttä muihin

peruskouluaikeisiin kokemuksiin ja koulutuksen keskeyttämiseen. Nuoret luokiteltiin kahteen ryhmään sen perusteella, olivatko he koulumatkojen pituutta koskevan väittämän kanssa täysin samaa tai samaa mieltä (n=251) vai täysin eri tai eri mieltä (n=750). Ne harvaan asuttujen alueiden nuoret, jotka eivät olleet kokeneet koulumatkoja liian pitkinä, pitivät enemmän koulunkäynnistä. Lisäksi he arvioivat luokkansa työrauhan paremmaksi ja olivat enemmän sitä mieltä, että oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon koulutyön kehittämisessä. Liian pitkäksi koetut koulumatkat eivät kuitenkaan olleet yhteydessä nuorten sosiaalisiin suhteisiin, sillä ryhmien välillä ei ollut eroa ystävyysuhteita, yhteenkuuluvuutta tai kiusaamista koskevissa väittämissä. Liian pitkäksi koetut koulumatkat eivät olleet yhteydessä myöskään koulutuksen keskeyttämiseen.

Harvaan asuttujen alueiden tyttöjen ja poikien välillä oli jonkin verran eroja kokemuksissa peruskoulusta, vaikka keskiarvoerot ryhmien välillä olivat kaiken kaikkiaan varsin pieniä (kuvio 5). Tytöt pitivät enemmän koulunkäynnistä (keskiarvot 3,1 vs. 3,0). Samoin tytöt olivat poikia enemmän sitä mieltä, että peruskoulu-aikaiset koulukokemukset ovat vaikuttaneet merkittävästi heidän myöhempään kouluttautumiseensa (keskiarvot 3,0 vs. 2,6). Poikien vastauksissa tähän väittämään oli jonkin verran enemmän hajontaa kuin tyttöjen (keskihajonta pojilla 0,99 ja tytöillä 0,88). Pojat taas kokivat enemmän, että opettajat kohtelivat oppilaita

KUVIO 3. HARVAAN ASUTTUIJEN ALUEIDEN NUORTEN KOKEMUKSET PERUSKOULUSTA (%)

oikeudenmukaisesti (keskiarvot 3,3 vs. 3,1). Pojat myös kokivat kiusanneensa muita oppilaita enemmän (keskiarvot 1,6 vs. 1,3). Tässäkin väittämässä poikien vastauksissa oli enemmän hajontaa (keskihajonta pojilla 0,79 ja tytöillä 0,67).

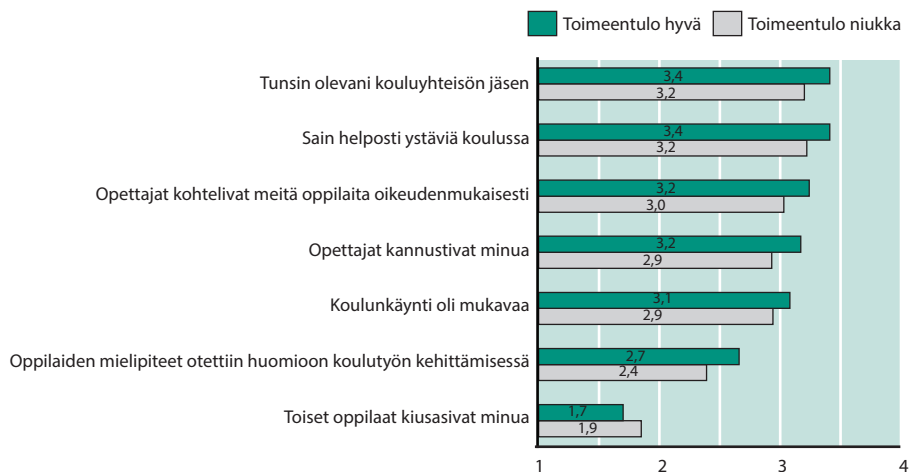
Harvaan asuttujen alueiden nuorten peruskouluikäisissä kokemuksissa oli myös jonkin verran eroja eri ikäryhmien välillä. Vanhimman ikäryhmän (25–29-vuotiaat) kokemukset luokan työrauhasta olivat myönteisimpiä (keskiarvot 2,9 vs. 2,7). Nuorin ikäryhmä (15–19-vuotiaat) taas oli eniten samaa mieltä siitä, että oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon koulutyön kehittämisessä (keskiarvot 2,8 vs. 2,4–2,5). Nuorimmat olivat myös kokeneet muita vähemmän kiusaamista (keskiarvot 1,5 vs. 1,9). Nuorimman ja vanhimman ikäryhmän välillä oli eroa myös siten, että nuorimpien kokemukset opettajilta saadusta oikeudenmukaisesta kohtelusta olivat myönteisempiä. Vanhin ikäryhmä taas arvioi kiusanneensa toisia oppilaita enemmän kuin nuoremmat ikäryhmät.

Vanhempien koulutustaustalla oli yhteys koulunkäynnistä pitämiseen sekä kokemuksiin opettajilta saadusta kannustamisesta. Nuoret, joiden molemmilla vanhemmilla oli korkea-asteen tutkinto, pitivät koulunkäynnistä enemmän kuin nuoret, joiden vanhemmilla ei ollut

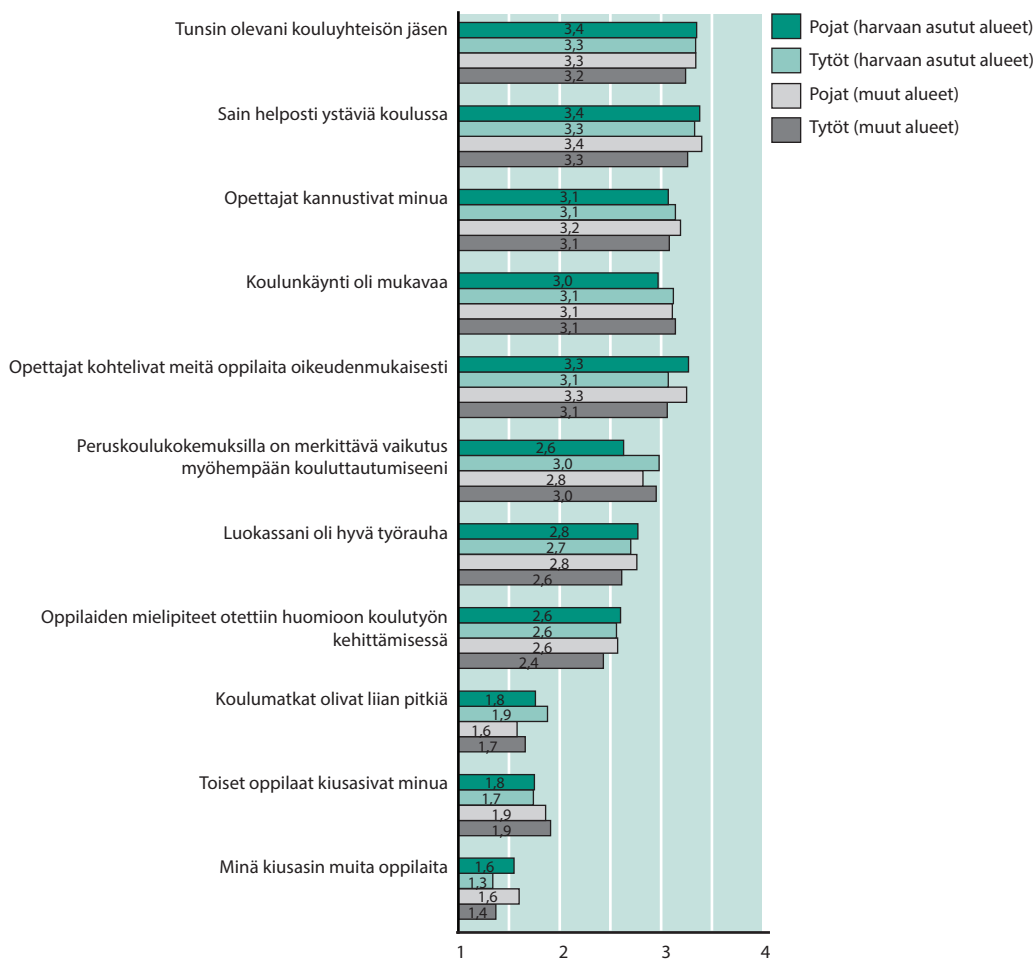
perusasteen jälkeistä tutkintoa (keskiarvot 3,2 vs. 2,7). Samoin korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden vanhempien lapset kokivat saaneensa opettajilta enemmän kannustusta kuin ilman tutkintoa olevien vanhempien lapset (keskiarvot 3,3 vs. 2,8). Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden vanhempien lasten vastauksissa oli myös vähemmän vaihtelua.

Perheen toimeentulo nuoren ollessa peruskouluikäinen oli vanhempien koulutustaustaa selvemmin yhteydessä nuoren peruskouluikäisiin kokemuksiin. Nuoret luokiteltiin kahteen ryhmään perheen toimeentulon mukaan: 1) nuoret, joiden perheissä oli tultu erinomaisesti tai melko mukavasti toimeen, ja 2) nuoret, joiden perheissä oli jouduttu tinkimään ostoksista tai tekemään ostokset harkiten. Nuoret, joiden perheissä toimeentulo oli ollut hyvä, pitivät enemmän koulunkäynnistä (kuvio 4). Perheen hyvä toimeentulo näkyi myös sosiaalisissa suhteissa. Hyvin toimeentulevien perheiden lapset kokivat saaneensa helpommin ystäviä koulussa. Lisäksi he tunsivat enemmän olleensa kouluyhteisön jäseniä ja olivat kokeneet vähemmän kiusaamista. Hajonta hyvin toimeentulevien perheiden lasten vastauksissa näihin väittämiin oli myös hieman pienempää. Lisäksi hyvin toimeentulevien perheiden lapset

KUVIO 4. HARVAAN ASUTTUIJEN ALUEIDEN NUORTEN KOKEMUKSET PERUSKOULUSTA PERHEEN TOIMEENTULON MUKAAN (1 = TÄYSIN ERI MIELTÄ – 4 = TÄYSIN SAMAA MIELTÄ)

KUVIO 5. PERUSKOULUAIKAISET KOKEMUKSET ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN (1 = TÄYSIN ERI MIELTÄ – 4 = TÄYSIN SAMAA MIELTÄ)

kokivat opettajien toiminnan koulussa myönteisemmin. He olivat muita enemmän sitä mieltä, että oppilaiden mielipiteet huomioitiin koulussa ja että opettajat kannustivat ja kohtelivat oppilaita oikeudenmukaisesti. Perheen toimeentulo oli yhteydessä samansuuntaisesti myös muiden alueiden nuorten kokemuksiin peruskoulusta.

Nuorten peruskouluikäisissä kokemuksissa oli joitakin eroja harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä. Harvaan asuttujen alueiden nuoret olivat enemmän sitä mieltä, että oppilaiden mielipiteet oli otettu huomioon

koulutyön kehittämisessä. Harvaan asuttujen alueiden nuoret olivat myös kokeneet vähemmän kiusaamista. Osittain näitä eroja voi selittää se, että harvaan asutuilla alueilla koulut ja opetusryhmät ovat usein melko pieniä (ks. esim. Tuuva-Hongisto ym. 2016, 49). Edellä tuli esille, että suurin osa harvaan asuttujen alueiden nuorista ei ole kokenut koulumatkoja liian pitkinä. Kuten voi olettaa, he olivat kuitenkin muiden alueiden nuoria enemmän sitä mieltä, että koulumatkat olivat liian pitkiä. Harvaan asuttujen alueiden pojat pitivät vähemmän koulunkäynnistä

ja kokivat saaneensa vähemmän kannustusta opettajilta kuin muiden alueiden pojat. Harvaan asuttujen alueiden pojat olivat myös vähemmän sitä mieltä, että peruskouluaikeiset kokemukset ovat vaikuttaneet merkittävästi heidän myöhemmän kouluttautumiseensa. Harvaan asuttujen ja muiden alueiden tyttöjen välillä vastaavaa eroa ei ollut näissä väittämässä. (Kuvio 5.)

ASENTEET OPPIMISEEN,
OSAAMISEEN JA KOULUTUKSEEN

Harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutusasenteet ovat pääosin hyvin myönteisiä.

Harvaan asutuilla alueilla korostuu muita alueita enemmän käytännön taitojen oppimisen merkitys sekä oma vastuu oppimisesta.

Vähiten koulussa ja koulun ulkopuolella on opittu yhteiskuntataitoja.

Harvaan asuttujen alueiden nuoret kokevat oppineensa koulun ulkopuolella työskentelytaitoja enemmän kuin muiden alueiden nuoret.

Harvaan asuttujen alueiden nuoret uskovat työnsaantiin vaikuttavan eniten osaamisen ja yksilön ominaisuuksien.

Oppimisen ja osaamisen tavat

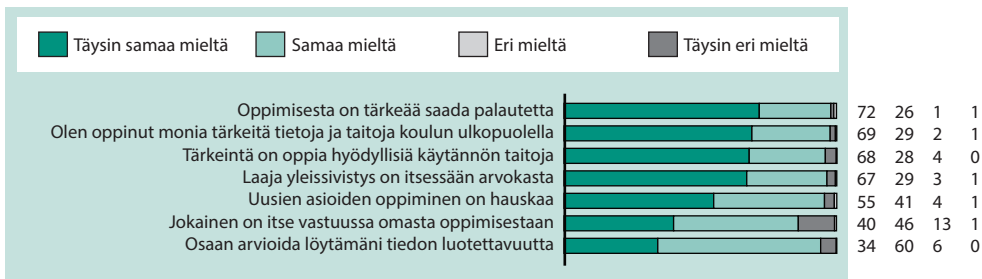
Nuorten asenteita oppimiseen ja osaamiseen kysyttiin seitsemällä väittämällä. Harvaan asuttujen alueiden nuorten asenteet oppimiseen ja osaamiseen ovat pääosin hyvin myönteisiä (ks. kuvio 6). Suurin osa nuorista oli täysin samaa

mieltä siitä, että oppimisesta on tärkeää saada palautetta ja että he ovat oppineet tärkeitä tietoja ja taitoja koulun ulkopuolella. Suurin osa nuorista myös koki, että tärkeintä on oppia hyödyllisiä käytännön taitoja ja että laaja yleissivistys on itsessään arvokasta. Vähiten samaa mieltä nuoret olivat siitä, että jokainen on vastuussa omasta oppimisestaan ja että he osaavat arvioida löytämänsä tiedon luotettavuutta. Kuitenkin yli kolmannes nuorista oli täysin samaa mieltä myös näiden väittämien kanssa.

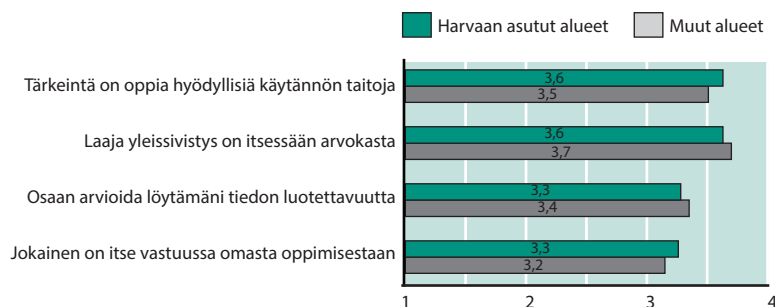
Erot harvaan asuttujen alueiden tyttöjen ja poikien välillä ovat keskiarvoilla tarkasteltuina hyvin pieniä, ja molempien ryhmien asenteet ovat myönteisiä (keskiarvot yli 3:n, mikä kuvaa sitä, että nuoret ovat jokseenkin tai täysin samaa mieltä näistä väittämistä). Tytöt pitivät enemmän oppimisesta (keskiarvot 3,6 vs. 3,4). Samoin tytöt arvostivat laajaa yleissivistystä enemmän (keskiarvot 3,7 vs. 3,6) ja heille oli tärkeämpää saada oppimisesta palautetta (keskiarvot 3,8 vs. 3,6). Pojat taas olivat tyttöjä enemmän sitä mieltä, että jokainen on itse vastuussa omasta oppimisestaan (keskiarvot 3,3 vs. 3,2).

Nuorimmat (15–19-vuotiaat) eivät pitäneet uusien asioiden oppimista yhtä hauskana kuin vanhin ikäryhmä (25–29-vuotiaat) (keskiarvot 3,4 vs. 3,6). Nuorin ikäryhmä koki myös muita vähemmän oppineensa monia tärkeitä tietoja ja taitoja koulun ulkopuolella eikä pitänyt oppimisesta saatua palautetta yhtä tärkeänä. On kuitenkin huomattava, että myös nuorimalla ikäryhmällä keskiarvo näissä väittämässä oli 3,6 eli varsin korkea. Nuorimpaan ikäryhmään

KUVIO 6. HARVAAN ASUTTUIJEN ALUEIDEN NUORTEN ASENTEET OPPIMISEEN JA OSAAMISEEN (%)

KUVIO 7. OPPIMISEN JA OSAAMISEN TAPOJA KOSKEVAT ASEENTEET ALUEEN MUKAAN (1 = TÄYSIN ERI MIELTÄ – 4 = TÄYSIN SAMAA MIELTÄ)

verrattuna vanhin ikäryhmä taas koki vähemmän osaavansa arvioida löytämänsä tiedon luotettavuutta (keskiarvot 3,3 vs. 3,2).

Vanhempien koulutustausta, perheen toimeentulo ja nuoren pääasiallinen toiminta näkyivät nuorten asenteissa. Nuoret, joiden vanhemmilla oli korkeintaan keskiasteen tutkinto, pitivät tärkeämpänä oppia hyödyllisiä käytännön taitoja kuin nuoret, joiden molemmilla vanhemmilla oli korkea-asteen tutkinto (keskiarvot 3,6–3,9 vs. 3,4). Nuoret, joiden perheen toimeentulo oli ollut niukka, kokivat muihin verrattuna oppineensa enemmän monia tärkeitä tietoja ja taitoja koulun ulkopuolella (keskiarvot 3,7 vs. 3,6). Palkkatyössä olevat tai yrittäjänä toimivat nuoret eroavat odotetusti koululaisista ja opiskelijoista siinä, että he pitivät tärkeämpänä oppia hyödyllisiä käytännön taitoja (keskiarvot 3,7 vs. 3,6). Samoin palkkatyössä olevat tai yrittäjät kokivat oppineensa monia tärkeitä tietoja ja taitoja koulun ulkopuolella koululaisia ja opiskelijoita enemmän (keskiarvot 3,7 vs. 3,6). Kaiken kaikkiaan eri ryhmien keskiarvot väittämällä olivat varsin korkeita ja erot ryhmien välillä pieniä.

Erot harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten asenteissa olivat hyvin pieniä. Kuviossa 7 on kuvattu ryhmien keskiarvot niissä väittämässä, joissa on tilastollisesti merkitseviä eroja. Muiden alueiden nuoret arvostivat hieman enemmän laajaa yleissivistystä ja olivat enemmän sitä mieltä, että osaavat arvioida löytämänsä tiedon luotettavuutta. Harvaan asuttujen alueiden nuoret taas pitivät hyödyllisten käytännön

taitojen oppimista tärkeämpänä ja olivat enemmän sitä mieltä, että jokainen on vastuussa omasta oppimisestaan.

Eroja harvaan asuttujen ja muiden alueiden välillä saattaa selittää ainakin osaksi nuorten erilainen koulutustausta. Harvaan asuttujen alueiden nuoret opiskelevat enemmän ammatillisessa oppilaitoksessa (ks. taulukko 1). Nuorisobarometrin päätöksen raportissa tuli esille, lukiolaiset arvostavat enemmän yleissivistystä ja ammattikoululaiset taas enemmän käytännön taitoja (Myllyniemi & Külakoski 2018, 56–57). Harvaan asutuilla alueilla ammattikoululaiset kuitenkin pitivät hyödyllisiä käytännön taitoja vielä tärkeämpänä kuin ammattikoululaiset muilla alueilla. Jos vertaillaan lukiossa parhailaan opiskelevia, alueiden välillä on eroa vain siinä, että harvaan asuttujen alueiden nuoret olivat hieman enemmän sitä mieltä, että osaavat arvioida löytämänsä tiedon luotettavuutta.

Koulua ja koulutusta koskevat näkemykset

Kuviossa 8 on kuvattu harvaan asuttujen alueiden nuorten näkemyksiä koulusta ja koulutuksesta. Nuoret kannattivat selvästi yliopistopetuksen maksuttomuutta (68 % täysin samaa mieltä). He olivat myös sitä mieltä, että koulutus parantaa työnsaantimahdollisuuksia (57 % täysin samaa mieltä) ja että peruskoulussa pitäisi huomioida nykyistä paremmin erilaisia tapoja oppia (48 % täysin samaa mieltä). Nuoret eivät

kuitenkaan kannattaneet lukion pakollisten oppiaineiden poistamista tai korkeakoulujen pääsykokeiden korvaamista todistuksiin perustuvilla valinnoilla, sillä 74 prosenttia oli joksinkin tai täysin eri mieltä näiden väittämien kanssa.

Harvaan asuttujen alueiden tyttöjen ja poikien näkemyksissä koulutuksesta on jonkin verran eroja (kuvio 9). Tytöt uskoivat enemmän koulutuksen parantavan työnsaantimahdollisuuksia. Tytöt myös kannattivat enemmän sitä, että peruskoulussa huomioitaisiin nykyistä paremmin erilaisia tapoja oppia ja että osaamista arvioitaisiin numeroarvioinnin sijaan sanallisesti. Tytöt asennoituivat korkeakoulutuksen muutoksiin kielteisemmin kuin pojat. He olivat enemmän sitä mieltä, että yliopisto-opetuksen pitäisi pysyä maksuttomana, mutta vähemmän sitä mieltä, että korkeakoulujen pääsykokeet pitäisi korvata todistuksiin perustuvilla valinnoilla. Pojat sen sijaan kannattivat tyttöjä enemmän valinnaisuutta koulutuksessa. He olivat enemmän sitä mieltä, että ruotsin ei pitäisi olla pakollinen oppiaine peruskoulussa ja että lukiossa ei pitäisi olla pakollisia aineita. Tytöt pitivät ammattien jakautumista naisten ja miesten ammatteihin maassamme suurempana ongelmana kuin pojat.

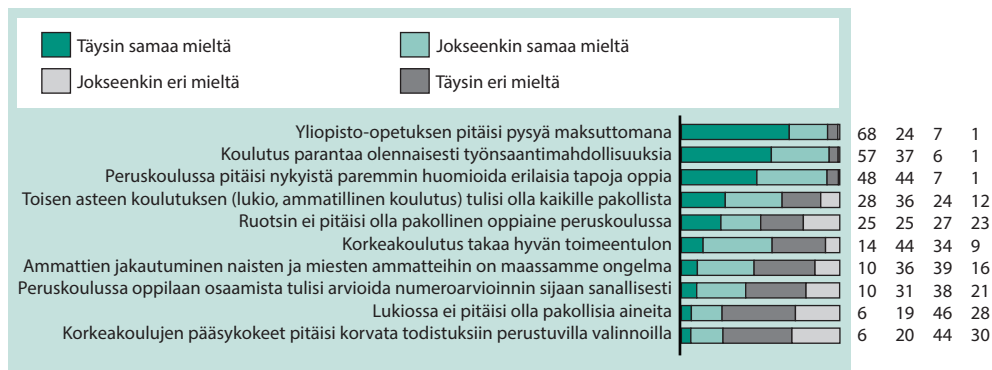
Harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten koulua ja koulutusta koskevissa näkemyksissä oli joitakin eroja, joskin erot näissäkään väittämässä ovat hyvin pieniä. Verrattuna muiden alueiden poikiin harvaan asuttujen alueiden pojat uskoivat vähemmän koulutuksen parantavan

olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia (kuvio 9). Muiden alueiden nuoret kannattivat enemmän oppilaan osaamisen arviointia numeroarvioinnin sijaan myös sanallisesti ja ruotsin valinnaisuutta. Lisäksi he olivat enemmän sitä mieltä, että yliopisto-opetuksen pitäisi pysyä maksuttomana ja että korkeakoulujen pääsykokeita ei pitäisi korvata todistuksiin perustuvilla valinnoilla. Tätä eroa selittänee ainakin osittain muiden alueiden nuorten keskimäärin korkeampi koulutustaso (ks. taulukko 1). Parhailaan korkeakoulussa opiskelevat nimittäin kannattivat muita enemmän yliopisto-opetuksen maksuttomuutta mutta vähemmän sitä, että korkeakoulujen pääsykokeet korvattaisiin todistuksiin perustuvilla valinnoilla.

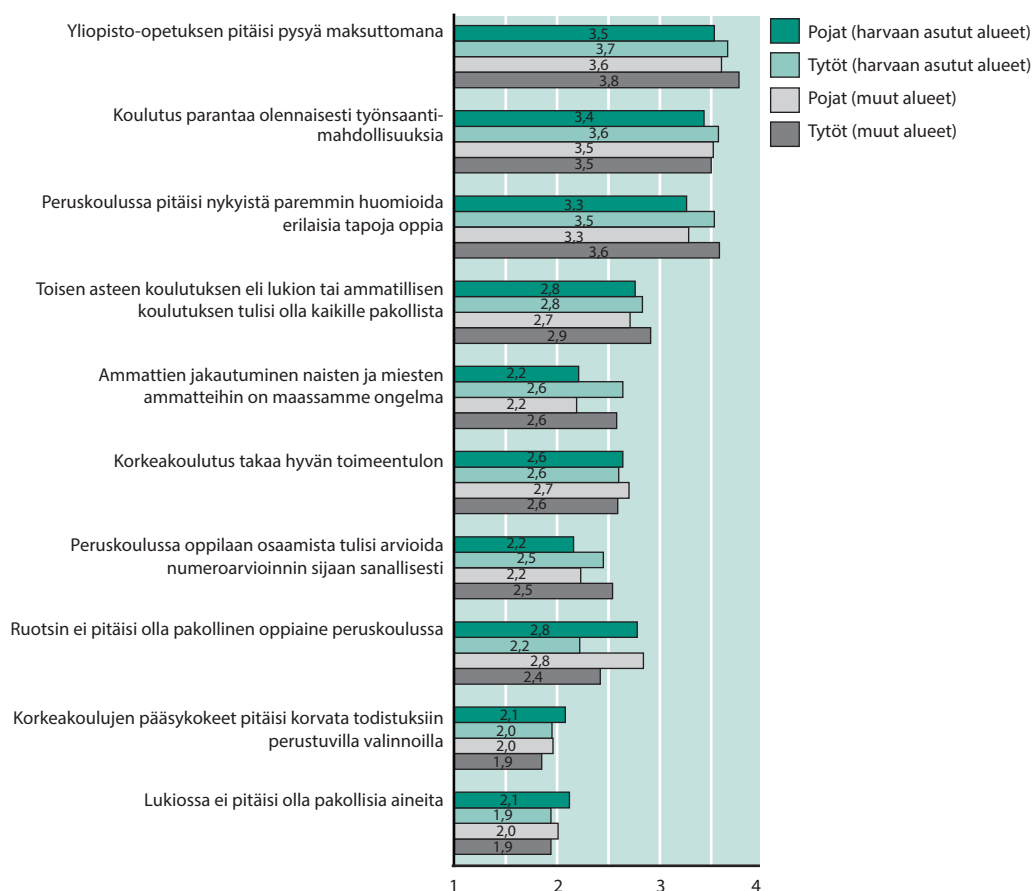
Oppiminen koulussa ja koulun ulkopuolella sekä tärkeänä pidetyt taidot

Nuorisobarometrissa kartoitettiin sitä, kuinka paljon nuoret ovat oppineet eri taitoja koulussa ja koulun ulkopuolella sekä kuinka tärkeinä he näitä taitoja pitävät elämässä pärjäämisen kannalta. Harvaan asuttujen alueiden nuoret kokivat oppineensa peruskoulussa ja toisen asteen koulutuksessa eniten sosiaalisia taitoja, kielitaitoa ja yleissivistystä: yli 70 prosenttia vastaajista koki oppineensa näitä erittäin paljon tai paljon. Koulun ulkopuolella eli esimerkiksi kotona, vapaa-ajalla, harrastuksissa ja työssä nuoret kokivat oppineensa eniten sosiaalisia taitoja,

KUVIO 8. HARVAAN ASUTTUIEN ALUEIDEN NUORTEN NÄKEMYKSET KOULUSTA JA KOULUTUKSESTA (%)

KUVIO 9. KOULUA JA KOULUTUSTA KOSKEVAT ASEENTEET ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN (1 = TÄYSIN ERI MIELTÄ – 4 = TÄYSIN SAMAA MIELTÄ)

päätöksentekokykyä ja ongelmanratkaisukykyä. Peräti puolet nuorista ilmoitti oppineensa sosiaalisia taitoja erittäin paljon koulun ulkopuolella. Nuoret pitivät myös näitä taitoja tärkeinä elämässä pärjäämisen kannalta. Yli puolet harvaan asuttujen alueiden nuorista piti sosiaalisia taitoja ja päätöksentekokykyä erittäin tärkeänä elämässä pärjäämisen kannalta. Lähes yhtä tärkeänä pidettiin kielitaitoa ja ongelmanratkaisukykyä. Kuviossa 10 on kuvattu, kuinka paljon nuoret kokevat oppineensa taitoja koulussa ja koulun ulkopuolella sekä kuinka tärkeinä he näitä taitoja pitävät.

Kysymyssarjoista, jotka koskivat eri taitojen oppimista ja niiden tärkeyttä elämässä pärjäämisen kannalta, muodostettiin neljä keskiarvomuuttujaa (ks. Aineiston analysointi -luku). Ensimmäinen niistä sisältää väittämät, jotka liittyvät *työskentelytaitoihin* (esim. kyky tavoitteelliseen työskentelyyn ja päätöksentekokyky). Toinen keskiarvomuuttuja sisältää *globaalit taidot*, kuten yleissivistys ja kansainvälisyys. Kolmas keskiarvomuuttuja käsittää *yhteiskuntataidot*, kuten yhteiskunnallisen vaikuttamisen taidot. Neljanteen keskiarvomuuttujaan kuuluvat *viestintätaidot*, kuten kielitaito ja mediataidot.

Keskiarvomuuttujien asteikko on 1–4. Mitä suurempi muuttujan arvo on, sitä enemmän taitoja on koettu opittavan tai sitä tärkeämpinä niitä pidetään. Kunkin keskiarvomuuttujan sisältämät väittämät on kuvattu tarkemmin taulukossa 3.

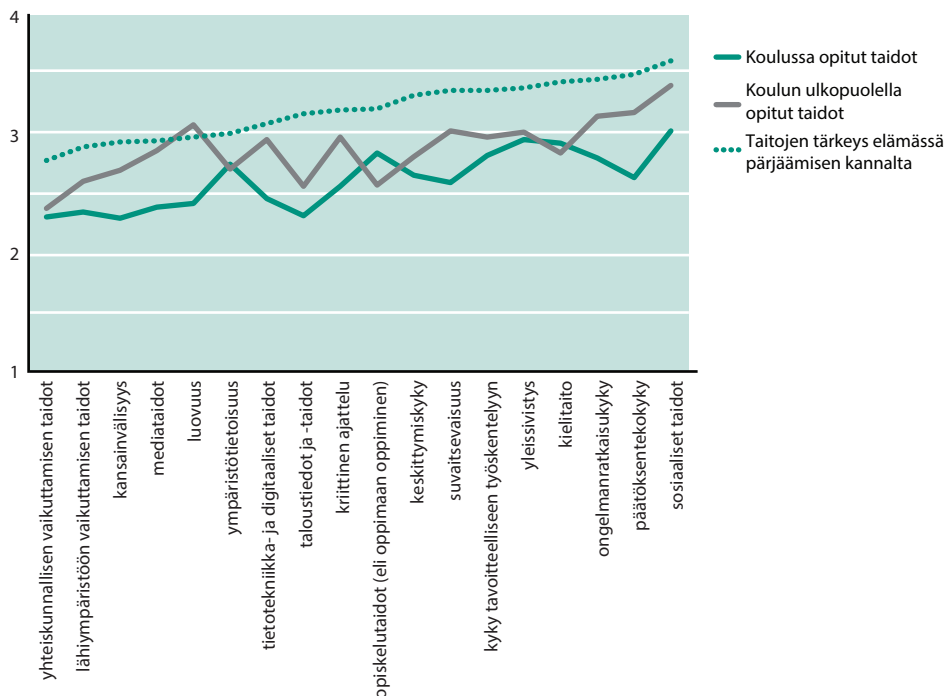
Harvaan asuttujen alueiden nuoret kokivat oppineensa koulussa eniten työskentelytaitoja ($ka=2,8$) ja vähiten yhteiskuntataitoja ($ka=2,4$). Myös koulun ulkopuolella nuoret kokivat oppineensa vähiten yhteiskuntataitoja ($ka=2,6$). Nuoret kokivat oppineensa kaikkia taitoja enemmän koulun ulkopuolella kuin koulussa (ks. liite 2). Eniten vaihtelua oli siinä, kuinka paljon nuoret kokivat oppineensa koulun ulkopuolella viestintätaitoja ($kh=0,66$). Elämässä pärjäämisen kannalta tärkeimpänä nuoret pitivät työskentelytaitoja ($ka=3,4$).

Harvaan asuttujen alueiden tyttöjen ja poikien välillä oli jonkin verran eroja taitojen

oppimisessa. Tytöt kokivat oppineensa koulussa enemmän työskentelytaitoja (kuvio 11). Samoin tytöt kokivat oppineensa enemmän globaaleja taitoja sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Pojat taas kokivat oppineensa enemmän viestintätaitoja koulun ulkopuolella (kuvio 12). Sukupuolten välillä oli eroa myös siinä, miten tärkeinä näitä taitoja pidetään. Tytöt pitivät sekä globaaleja taitoja, yhteiskuntataitoja että viestintätaitoja tärkeämpinä kuin pojat (kuvio 13).

Koulussa opituissa taidoissa harvaan asuttujen ja muiden alueiden tyttöjen kokemukset erosivat siten, että harvaan asutuilla alueilla tytöt kokivat oppineensa työskentelytaitoja enemmän (kuvio 11). Pojilla vastaavaa eroa ei havaittu. Harvaan asuttujen alueiden tytöt kokivat oppineensa myös globaaleja taitoja koulussa muiden alueiden tyttöjä enemmän, pojilla ero oli päinvastainen. Lisäksi harvaan asuttujen alueiden nuoret kokivat oppineensa koulussa enemmän

KUVIO 10. HARVAAN ASUTTUIEN ALUEIDEN NUORTEN KOULUSSA JA KOULUN ULKOPUOLELLA OPPIMAT TAIDOT (1 = EI LAINKAAN – 4 = ERITTÄIN PALJON) SEKÄ NÄIDEN TAITOJEN TÄRKEYS ELÄMÄSSÄ PÄRJÄÄMISEN KANNALTA (1 = EI LAINKAAN TÄRKEÄ – 4 = ERITTÄIN TÄRKEÄ)

TAULUKKO 3. KESKIARVOMUUTTUJAT KOULUSSA JA KOULUN ULKOPUOLELLA OPITUISTA TAIDOISTA SEKÄ NIIDEN TÄRKEYDESTÄ ELÄMÄSSÄ PÄRJÄÄMISEN KANNALTA

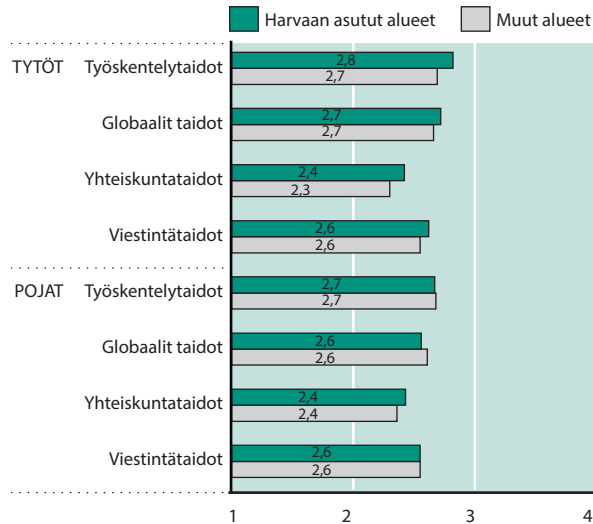
TYÖSKENTELYTAIDOT	GLOBALIT TAIDOT	YHTEISKUNTATAIDOT	VIESTINTÄTAIDOT
Kyky tavoitteelliseen työskentelyyn	Yleissivistys	Taloustiedot ja -taidot	Kielitaito
Päätöksentekokyky	Luovuus	Yhteiskunnallisen vaikuttamisen taidot	Mediataidot
Keskittymiskyky	Kansainvälisyys	Lähiympäristöön vaikuttamisen taidot	Tietotekniikka- ja digitaaliset taidot
Opiskelutaidot (eli oppimaan oppiminen)	Suvaitsevaisuus	Ympäristötietoisuus	
Ongelmanratkaisukyky	Sosiaaliset taidot		
	Kriittinen ajattelu		

yhteiskuntataitoja kuin muiden alueiden nuoret. Alueiden välillä oli eroa myös keskiasteen tutkinnon suorittaneiden vanhempien lapsilla. Heistä harvaan asuttujen alueiden nuoret kokivat oppineensa viestintätaitoja koulussa enemmän kuin muiden alueiden nuoret (keskiarvot 2,6 vs. 2,5).

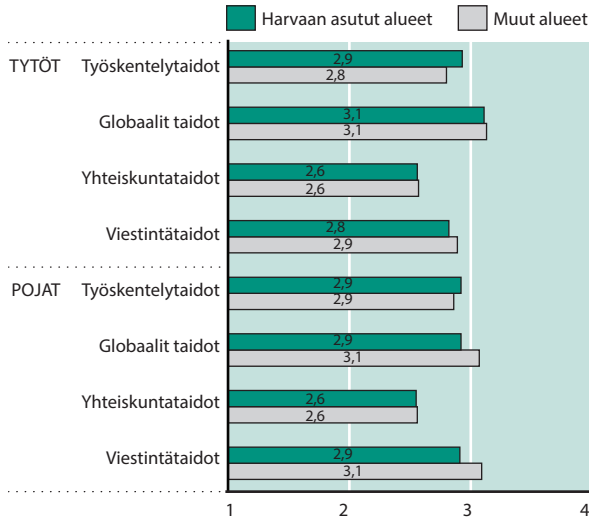
Koulun ulkopuolella opituissa taidoissa eroa kokemuksissa oli siten, että harvaan asuttujen

alueiden nuoret kokivat oppineensa enemmän työskentelytaitoja (kuviot 12). Muiden alueiden pojat taas kokivat oppineensa globaaleja ja viestintätaitoja enemmän kuin harvaan asuttujen alueiden pojat. Tyttöillä vastaavia eroja ei havaittu. Työskentelytaitojen oppimisessa oli eroa myös niillä nuorilla, joiden toinen vanhemmista oli suorittanut keskiasteen tutkinnon: harvaan asutuilla alueilla nämä nuoret kokivat

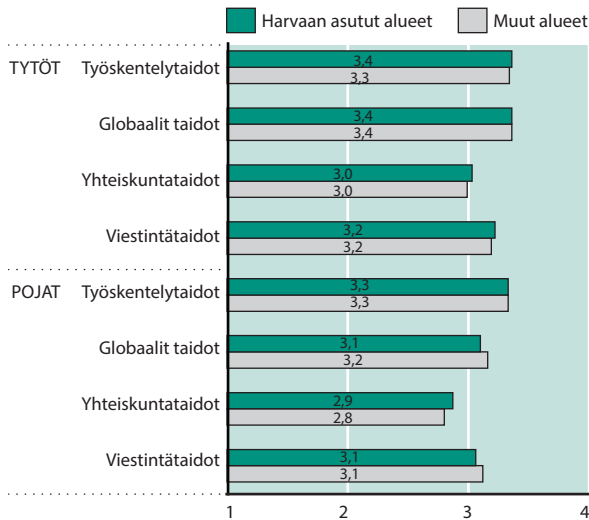
KUVIO 11. KOULUSSA OPITUT TAIDOT ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN (1 = EI LAINKAAN – 4 = ERITTÄIN PALJON)

KUVIO 12. KOULUN ULKOPUOLELLA OPITUT TAIDOT ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN (1 = EI LAINKAAN – 4 = ERITTÄIN PALJON)

KUVIO 13. ELÄMÄSSÄ PÄRJÄÄMISEN KANNALTA TÄRKEÄNÄ PIDETTYT TAIDOT ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN (1 = EI LAINKAAN TÄRKEÄ – 4 = ERITTÄIN TÄRKEÄ)

oppineensa työskentelytaitoja enemmän (keskiarvot 3,0 vs. 2,8). Vastaava ero työskentelytaitojen oppimisessa harvaan asutuilla alueilla ja muilla alueilla oli niillä nuorilla, joiden molemmat vanhemmat olivat suorittaneet keskiasteen tutkinnon (keskiarvot 3,0 vs. 2,8).

Elämässä pärjäämisen kannalta tärkeinä pidetyissä taidoissa harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten näkemykset erosivat siten, että harvaan asuttujen alueiden nuoret pitivät yhteiskuntataitoja ja muiden alueiden nuoret taas globaaleja taitoja hieman tärkeämpinä (kuvio 13). Lisäksi

muiden alueiden pojat pitivät viestintätaitoja tärkeämpinä kuin harvaan asuttujen alueiden pojat. Tyttöillä vastaavaa eroa ei ollut.

Osaamisen ja muiden tekijöiden vaikutus työnsaantiin

Nuorisobarometri kartoitti myös sitä, kuinka paljon nuoret uskovat eri asioilla olevan vaikutusta työnsaantiin. Harvaan asuttujen alueiden nuoret arvioivat työnsaantiin vaikuttavan eniten asenteen ja motivaation. Selvästi yli puolet nuorista oli sitä mieltä, että nämä vaikuttavat työnsaantiin erittäin paljon. Lähes puolet nuorista oli myös sitä mieltä, että ammattitaito vaikuttaa työnsaantiin erittäin paljon. Vähiten työnsaantiin arvioitiin olevan vaikutusta sattumalla, perhetaustalla ja asuinpaikalla. (Kuvio 14.)

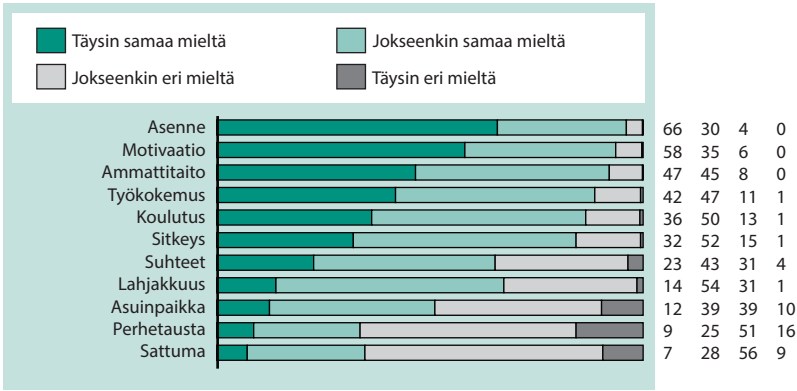
Työnsaantiin vaikuttavista asioista muodostettiin kolme keskiarvomuuttujaa, joita on kuvattu taulukossa 4. Ensimmäiseen keskiarvomuuttujaan sisältyvät väittämät, kuten lahjakkuus ja motivaatio, kuvaavat yksilön ominaisuuksia. Toiselle keskiarvomuuttujalle sisältyvät väittämät kuvaavat ulkopuolisia tekijöitä, kuten sattumaa ja perhetaustaa. Kolmas keskiarvomuuttuja taas sisältää osaamista kuvaavia väittämiä (esim. koulutus ja ammattitaito). Keskiarvomuuttujien asteikko on 1–4. Mitä suurempi muuttujan arvo on, sitä enemmän sillä uskotaan olevan vaikutusta työnsaantiin.

Harvaan asuttujen alueiden nuoret uskoivat osaamisen ja yksilön ominaisuuksien vaikuttavan paljon työnsaantiin. Ulkopuolisten tekijöiden uskottiin vaikuttavan jonkin verran, mutta niillä ei nähty olevan yhtä suurta vaikutusta työnsaantiin. Tyttöjen ja poikien näkemykset erosivat siten, että tytöt uskovat jonkin verran enemmän yksilön ominaisuuksien (keskiarvot 3,3 vs. 3,2) ja osaamisen (keskiarvot 3,4 vs. 3,3) vaikuttavan työnsaantiin. Ikäryhmien välillä taas oli eroa siten, että nuorimmat (15–19-vuotiaat) uskoivat muita vähemmän ulkopuolisten tekijöiden vaikuttavan työnsaantiin (keskiarvot 2,3 vs. 2,6). Muiden alueiden nuoriin verrattuna harvaan asuttujen alueiden nuoret uskoivat yksilön ominaisuuksilla (keskiarvot 3,2 vs. 3,3) olevan hieman enemmän ja ulkopuolisilla tekijöillä (keskiarvot 2,6 vs. 2,5) taas hieman vähemmän vaikutusta työnsaantiin.

TAULUKKO 4. KESKIARVOMUUTTUJAT TYÖNSAANTIIN VAIKUTTAVISTA ASIOISTA

YKSILÖN OMINAISUUDET	ULKOPUOLISET TEKIJÄT	OSAAMINEN
Lahjakkuus	Sattuma	Koulutus
Sitkeys	Perhetausta	Työkokemus
Motivaatio	Asuinpaikka	Ammattitaito
Asenne	Suhteet	

KUVIO 14. HARVAAN ASUTTujen ALUEIDEN NUORTEN ARVIOT TYÖNSAANTIIN VAIKUTTAVISTA ASIOISTA (%)

KOULUTUSPOLUT

Itseä kiinnostava ala ohjaa nuoren koulutusvalintoja.

Harvaan asutuilla alueilla käytännölliset perustelut vaikuttavat hieman enemmän koulutusalan valintaan kuin muilla alueilla.

Väärä alanvalinta on usein syy koulutuksen keskeyttämiselle.

Harvaan asuttujen alueiden työillä jääminen kotiin lapsen kanssa on yleisempi peruste koulutuksen keskeyttämiselle kuin muilla.

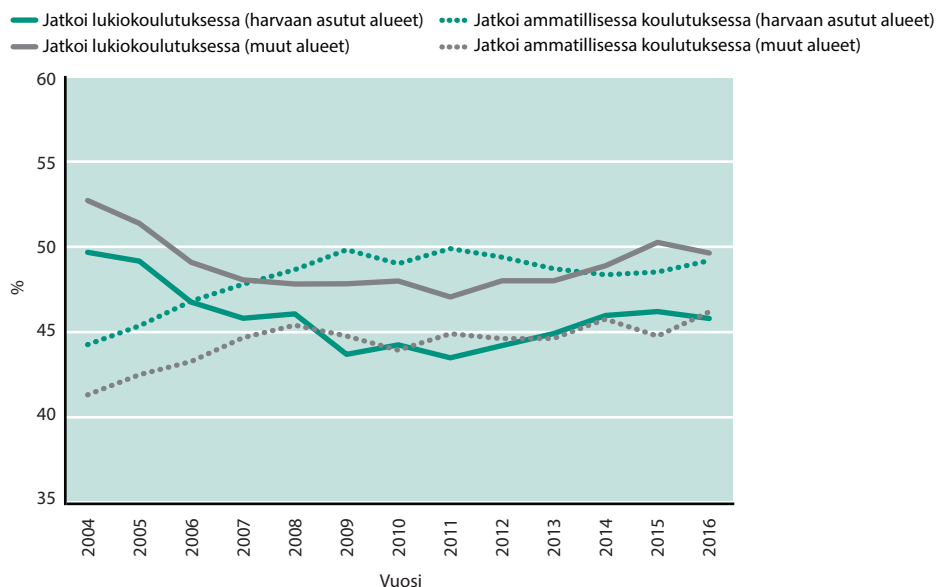
Siirtyminen toisen asteen opintoihin ja koulutusodotukset

Muun muassa sukupuoli, vanhempien koulutus ja sosioekonominen asema ovat yhteydessä nuoren toisen asteen koulutusvalintoihin ja myöhempään kouluttautumiseen (Archer & DeWitt & Wong 2014; Armila ym. 2018; Ristikari ym. 2016). Näiden tekijöiden lisäksi harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutusvalintoja ohjaavat myös esimerkiksi alueen koulutustaustatarjonta ja työmarkkinat (Ahonen 2012; Armila ym.

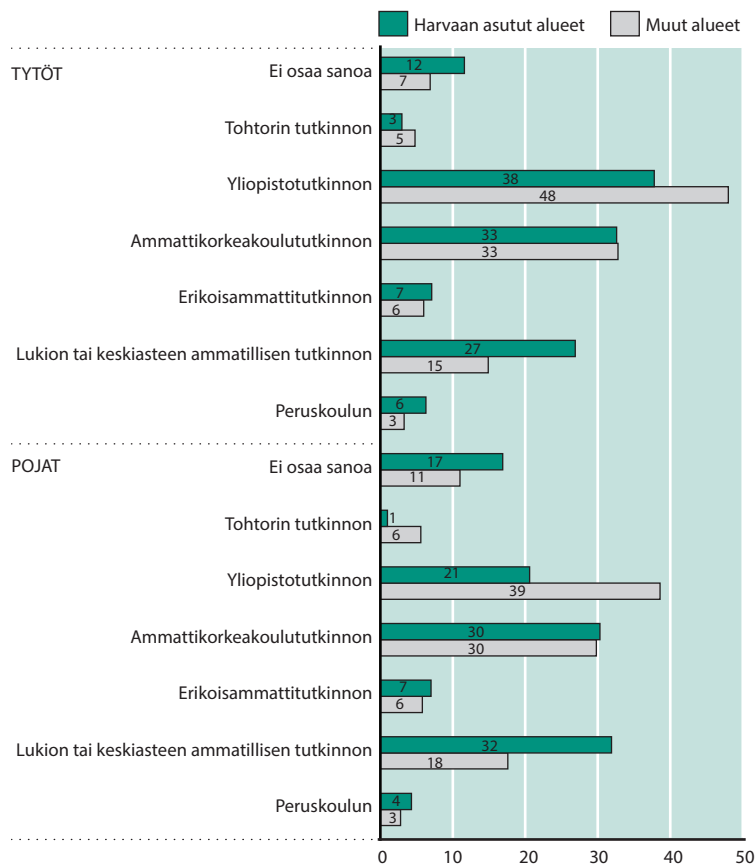
2018; Rönnlund & Rosvall & Johansson 2017). Harvaan asuttujen alueiden nuorille on tyypillisempää jatkaa perusopetuksen jälkeen ammatilliseen koulutukseen kuin lukioon, kun taas muiden alueiden nuorista suurempi osuus jatkaa perusopetuksen jälkeen lukioon. Kuviossa 15 on kuvattu perusopetuksen 9. luokan päättäneiden siirtymistä toisen asteen opintoihin vuosina 2004–2016. Esimerkiksi vuonna 2016 perusopetuksen päättäneistä harvaan asuttujen alueiden nuorista lukiokoulutuksessa jatkoi 46 prosenttia ja ammatillisessa koulutuksessa 49 prosenttia. Muiden alueiden nuorilla luvut ovat päinvastaisia (lukiokoulutus 50 % ja ammatillinen koulutus 46 %).

Nuorisobarometrissa on kartoitettu nuorten koulutusodotuksia kysymällä, minkä tasoisen koulutuksen nuori odottaa suorittavansa. Kuviossa 16 on kuvattu harvaan asuttujen ja muiden alueiden tyttöjen ja poikien koulutusodotuksia. Harvaan asuttujen alueiden nuorista 30 prosenttia odotti suorittavansa lukion tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon ja lähes saman verran (29 %) yliopistotutkinnon. Tyttöillä

KUVIO 15. PERUSOPETUKSEN 9. LUOKAN OPPILAIDEN SIIRTYMINEN TOISEN ASTEEN OPINTOIHIIN HARVAAN ASUTUILLA ALUEILLA JA MUILLA ALUEILLA VUOSINA 2004–2016. LÄHDE: SUOMEN VIRALLINEN TILASTO 2017A.

KUVIO 16. KOULUTUSODOTUKSET (TUTKINTO, JONKA ODOTTAÄ SUORITTAVANSA) ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN (%)

koulutusodotukset olivat korkeampia kuin pojilla. Tytöistä suurempi osuus odotti suorittavansa yliopistotutkinnon (38 %) kuin lukion tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon (27 %). Pojista taas suurempi osuus odotti suorittavansa lukion tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon (32 %) kuin yliopistotutkinnon (21 %).

Nuorten koulutusodotuksissa on myös eroja, kun niitä tarkastellaan suhteessa vanhempien koulutustasoon. Esimerkiksi nuorista, joiden molemmat vanhemmat olivat suorittaneet keskiasteen tutkinnon, suurempi osuus odotti suorittavansa lukion tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon (34 %) kuin yliopistotutkinnon

(21 %). Sen sijaan nuorista, joiden molemmilla vanhemmilla oli korkea-asteen tutkinto, 16 prosenttia odotti suorittavansa lukion tai toisen asteen ammatillisen tutkinnon mutta peräti 51 prosenttia yliopistotutkinnon. Vanhempien koulutus heijastuu siis nuorten koulutusodotuksiin. Tämä saattaa myös osaltaan selittää eroa harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten koulutusodotuksissa, sillä muiden alueiden nuorten koulutusodotukset (kuvio 16) ja vanhempien koulutustaso (taulukko 1) ovat korkeampia. Muilla alueilla tytöistä lähes puolet ja pojistakin vajaa 40 prosenttia odotti suorittavansa yliopistotutkinnon.

Koulutusalan valintaan vaikuttavat tekijät

Nuorisobarometrissa kartoitettiin myös nuorten koulutusalan valintaan vaikuttavia tekijöitä. Peruskoulussa tai lukiossa opiskelevilta kysyttiin, kuinka paljon eri tekijät vaikuttivat jatko-opintosuunnitelmiin. Muualla opiskelevilta taas kysyttiin, kuinka paljon eri tekijät vaikuttivat siihen, mitä he lähtivät opiskelemaan. Valintaan vaikutti eniten itseä kiinnostava koulutusala. Tämä vaikutti erittäin paljon koulutukseen hakeutumiseen yli puolelle (52 %) peruskoulussa tai lukiossa opiskelevista ja melko paljon yli kolmannekselle (37 %). Muualla kuin peruskoulussa tai lukiossa olevista kaksi kolmesta (66 %) vastasi tämän vaikuttaneen erittäin paljon ja joka neljäs (25 %) melko paljon siihen, mitä oli lähtenyt opiskelemaan.

Koulutusalan valintaan vaikuttavista tekijöistä muodostettiin kolme keskiarvomuuttujaa (taulukko 5). Ensimmäiseen keskiarvomuuttujaan sisältyvät väittämät (mm. halu saada mahdollisimman korkea ja hyvä koulutus) kuvaavat *kunnianhimoa ja menestymistä*. Toisen keskiarvomuuttujan väittämät liittyvät *muiden mielipiteiden ja sattuman* vaikutukseen. Kolmas keskiarvomuuttuja kuvastaa *käytännöllisiä perusteluja* koulutusalan valinnalle (esim. halu päästä nopeasti työelämään ja koulutusajan pituus). Väittämä ”Minua kiinnostava ala” ei sisällynyt yhdellekään edellä mainituista keskiarvomuuttujista, joten sitä käsitellään erikseen. Keskiarvomuuttujien asteikko on 1–4. Mitä suurempi muuttujan

arvo on, sitä enemmän sillä on ollut vaikutusta koulutusalan valintaan.

Itseä kiinnostavan alan jälkeen eniten harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutusalan valintaan olivat vaikuttaneet kunnianhimo ja menestyminen. Vähiten nuorten koulutusalan valintaan olivat vaikuttaneet muiden mielipide ja sattuma (kuvio 17).

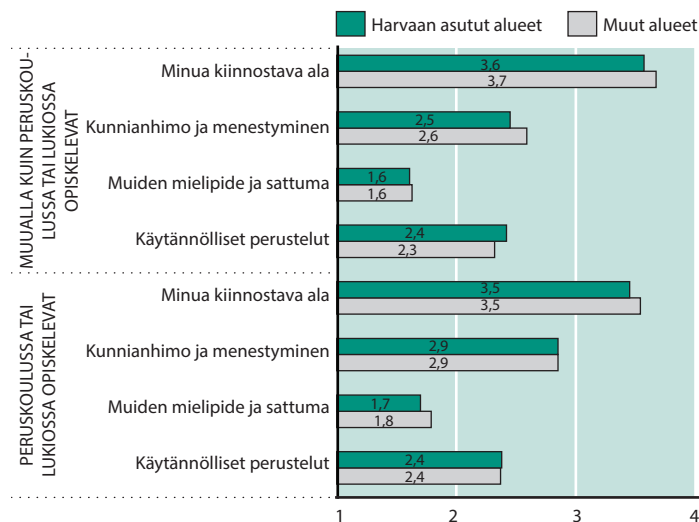
Harvaan asuttujen alueiden tyttöjen ja poikien välillä oli eroa vain siinä, kuinka paljon muualla kuin peruskoulussa tai lukiossa opiskelevien koulutusalan valintaan oli vaikuttanut itseä kiinnostava ala: tytöille tällä oli ollut hieman enemmän vaikutusta (keskiarvot 3,7 vs. 3,5). Vanhempien koulutus oli yhteydessä myös koulutusalan valintaan. Peruskoulussa tai lukiossa opiskelevat nuoret, joiden vanhemmista ainakin toisella oli korkea-asteen tutkinto, ilmoittivat muiden mielipiteen ja sattuman vaikuttavan koulutusalan valintaan enemmän kuin korkeintaan keskiasteen tutkinnon suorittaneiden vanhempien lapset (keskiarvot 1,8 vs. 1,6). Muualla kuin peruskoulussa tai lukiossa opiskelevista taas nuoret, joiden vanhemmista ainakin toisella oli korkea-asteen tutkinto, ilmoittivat kunnianhimon ja menestymisen vaikuttaneen enemmän koulutusalan valintaan kuin korkeintaan keskiasteen tutkinnon suorittaneiden vanhempien lapset (keskiarvot 2,6 vs. 2,4).

Etäisyys toisen asteen oppilaitokseen on tekijä, joka saattaa ohjata nuoren koulutusalan valintaa (esim. Käykhö 2016). Nuorisobarometrin harvaan asuttujen alueiden nuorilla etäisyys

TAULUKKO 5. KESKIARVOMUUTTUJAT KOULUTUSALAN VALINTAAN VAIKUTTAVISTA TEKIJÖISTÄ

KUNNIANHIMO JA MENESTYMINEN	MUIDEN MIELIPIDE JA SATTUMA	KÄYTÄNNÖLLISET PERUSTELUT
Oma koulumenestys	Kavereiden mielipiteet tai suositukset	Halu päästä nopeasti työelämään
Halu saada mahdollisimman korkea ja hyvä koulutus	Oppilaanohjaajan (OPOn) mielipide	Ammatti/ala, jolta saa helposti töitä eikä jää työttömäksi opintojen jälkeen
Halu päästä töihin, joista saa hyvää palkkaa	Vanhempien mielipide	Koulutusajan pituus
Halu päästä johtajaksi	Muiden sukulaisten mielipide	Oppilaitoksen sijainti
Oma kunnianhimo ja menestyshalu	Sattuma	

KUVIO 17. KOULUTUSALAN VALINTAAN VAIKUTTANEET TEKIJÄT ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN (1 = EI VAIKUTA LAINKAAN – 4 = ERITTÄIN PALJON)

toisen asteen oppilaitokseen ei kuitenkaan ollut yhteydessä koulutusalan valintaan. Myös perheen taloudellisilla resursseilla on esitetty olevan harvaan asutuilla alueilla yhteyttä nuorten koulutusvalintoihin, koska etäällä sijaitsevan koulutuspaikan valintaan saattaa liittyä esimerkiksi asumiseen ja kuljetuksiin liittyviä lisäkustannuksia (Armila ym. 2018; Käyhkö 2016). Harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutusvalintaan vaikuttavissa tekijöissä ei kuitenkaan ollut eroa sen suhteen, oliko perheen toimeentulo ollut niukka vai ei.

Harvaan asutuilla ja muilla alueilla asuvien nuorten välillä oli jonkin verran eroa koulutusalan valintaan vaikuttavissa tekijöissä (kuvio 17). Peruskoulussa tai lukiossa opiskelevista muiden alueiden nuoret ilmoittivat muiden mielipiteiden ja sattuman vaikuttavan hieman enemmän koulutusalan valintaan. Muualla kuin peruskoulussa tai lukiossa opiskelevilla itseä kiinnostava ala vaikutti hieman vähemmän harvaan asutuilla kuin muilla alueilla. Myös kunnianhimolla ja menestymisellä oli ollut harvaan asuttujen alueiden nuorten koulutusvalintaan hieman vähemmän vaikutusta. Harvaan asuttujen alueiden nuorten

koulutusalan valintaan oli kuitenkin vaikuttanut muiden alueiden nuoria enemmän käytännölliset perustelut.

Koulutuksen keskeyttäminen

Harvaan asuttujen alueiden nuorista noin 14 prosenttia oli jossain vaiheessa keskeyttänyt jonkin tutkinnon suorittamisen. Heistä yli puolet oli keskeyttänyt ammatillisen tutkinnon suorittamisen (taulukko 6). Keskeyttäneissä tyttöjen osuus oli hieman suurempi kuin poikien. Keskeyttäneistä kuitenkin vain pieni osuus oli jäänyt työelämän tai koulutuksen ulkopuolelle. Taulukossa 6 on kuvattu keskeyttäneiden pääasiallinen toiminta vastaamishetkellä. Verrattuna niihin nuoriin, jotka eivät olleet koskaan keskeyttäneet tutkinnon suorittamista, keskeyttäneissä oli vähemmän koululaisia tai opiskelijoita ja enemmän työelämässä, työttömänä, vanhempainvapaalla ja työpajassa tai vastaavassa olevia.

Selvästi suurin syy tutkinnon suorittamisen keskeyttämiseen oli se, että koulutusala oli ollut väärä. Keskeyttäneistä 32 prosenttia mainitsi

TAULUKKO 6. TUTKINNON SUORITTAMISEN KESKEYTTÄNEIDEN JA EI-KESKEYTTÄNEIDEN TAUSTATIEDOJA HARVAAN ASUTUILLA JA MUILLA ALUEILLA (%)

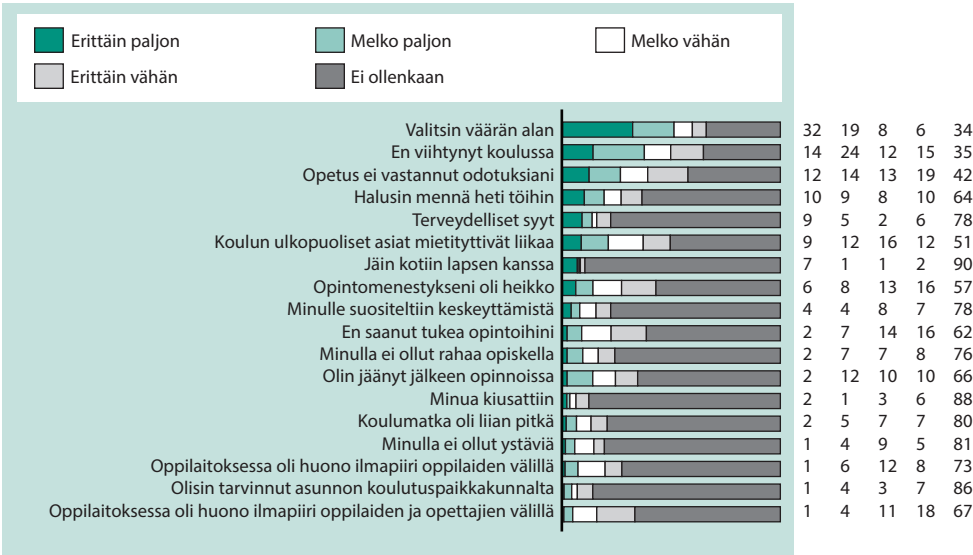
	Harvaan asutut alueet, keskeyttäneet n=138 (14 % otoksen nuorista)	Harvaan asutut alueet, ei keskeyttäneet (n=861)	Muut alueet n=287 (18 % otoksen nuorista)	Muut alueet, ei keskeyttäneet (n=1 344)
KOULUTUS, JONKA KESKEYTTÄNYT				
Peruskoulu	0		1	
Lukiokoulutus/ylioppilastutkinto	21		17	
Ammattillinen tutkinto	52		38	
Ammattikorkeakoulututkinto	20		23	
Yliopistotutkinto	9		23	
Tohtorin tai lisensiaatin tutkinto	0		0	
Muu	2		1	
SUKUPUOLI				
Tyttö	53	44	53	49
Poika	47	56	47	51
VANHEMPIEN KOULUTUSTASO				
Ei tutkintoa	3	3	7	3
Keskiaste toisella	15	17	15	12
Keskiaste molemmilla	43	45	33	34
Korkea-aste toisella	25	20	24	26
Korkea-aste molemmilla	9	12	18	24
Ei osaa sanoa	5	3	3	2
PERUSKOULUIÄSSÄ PERHEEN TOIMEENTULO				
Tulimme toimeen erinomaisesti	14	22	13	24
Tulimme toimeen melko mukavasti	42	51	42	48
Pärjäsimme, kun teimme ostokset harkiten	28	18	25	18
Jouduimme ajoittain tinkimään ostoksista	12	6	14	8
Jouduimme tinkimään lähes kaikesta	3	1	4	2
Ei osaa sanoa	1	1	2	1
PÄÄASIALLINEN TOIMINTA				
Koululainen tai opiskelija	18	49	36	55
Palkkatyössä	46	36	38	33
Yrittäjä	5	3	4	2
Työtön	12	6	14	5
Vanhempainvapaalla	7	3	3	2
Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa	8	1	1	1
Jokin muu	4	2	5	2

tämän vaikuttaneen erittäin paljon keskeyttämiseen (kuvio 18). Harvaan asutuilla alueilla koulutustarjonta on vähäisempää ja etäisyys oppilaitoksiin pidempi kuin muualla. Tästä huolimatta suurin osa (80 %) harvaan asuttujen alueiden nuorista oli sitä mieltä, että keskeyttämiseen ei ole vaikuttanut lainkaan se, että koulumatka olisi liian pitkä. Nuorisobarometrissa on myös

kysytty, kuinka pitkä välimatka nuoren kotoa on lähimpään toisen asteen oppilaitokseen. Etäisyydellä toisen asteen oppilaitokseen ei ollut yhteyttä koulutuksen keskeyttämiseen. Keskeyttämisen syyt näyttävätkin liittyvän ensisijaisesti koulutusalaan tai kouluun liittyviin tekijöihin.

Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttämisen syyt ovat harvaan asuttujen alueiden

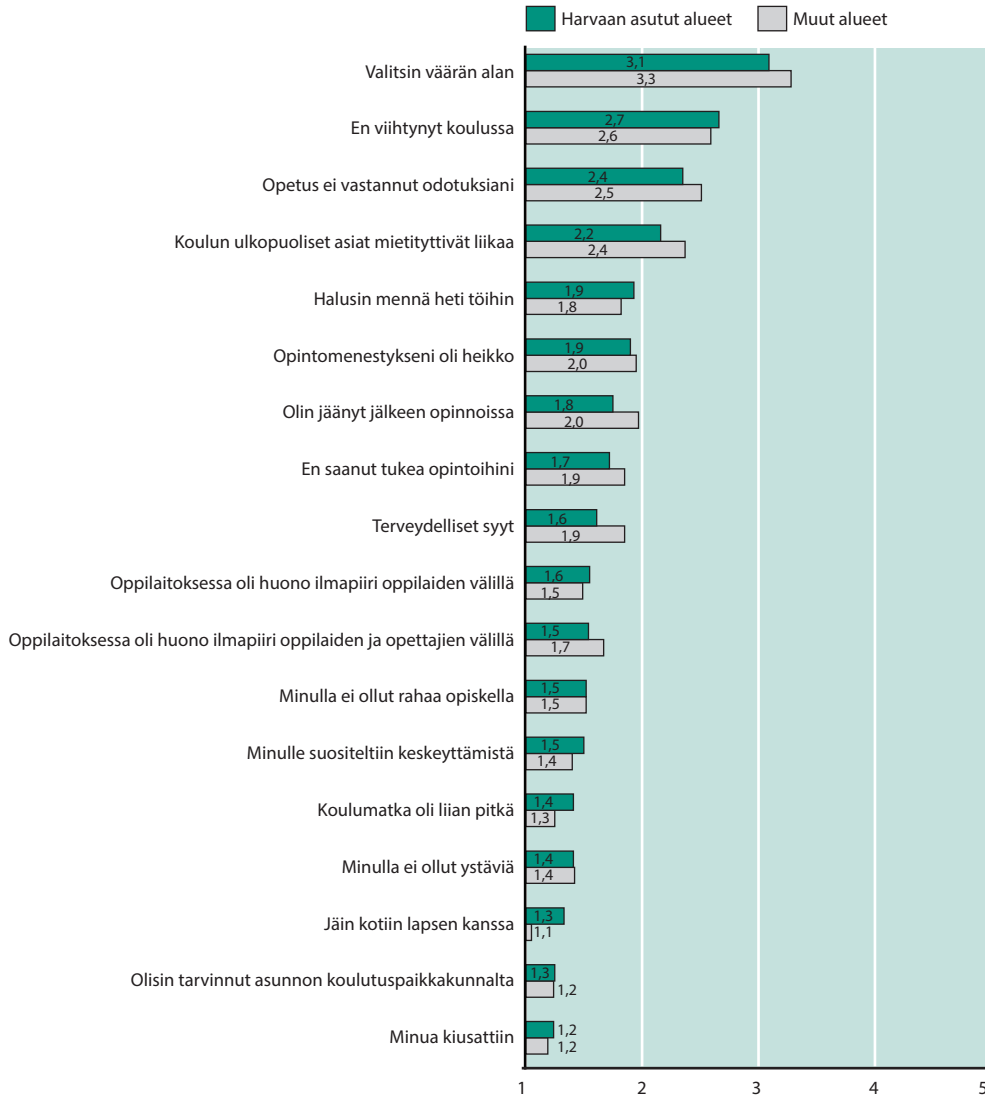
KUVIO 18. TUTKINTOON JOHTAVAN KOULUTUKSEN KESKEYTTÄMISEN SYYT (%) HARVAAN ASUTTUIJEN ALUEIDEN NUORILLA (N=138)

tyttöillä ja pojilla erilaiset. Pojat keskeyttivät useammin heikon opintomenestyksen vuoksi tai siksi, että eivät olleet viihtyneet koulussa. Tytöt taas keskeyttivät useammin sen vuoksi, että jäivät kotiin lapsen kanssa. Harvaan asuttujen

alueiden nuorilla opintojen keskeyttämisen syyt olivat samoja kuin muiden alueiden nuorilla (kuvio 19). Ainoastaan tyttöillä oli eroa siinä, että jääminen kotiin lapsen kanssa oli vaikuttanut keskeyttämiseen harvaan asutuilla alueilla enemmän kuin muilla alueilla.

KUVIO 19. TUTKINTOON JOHTAVAN KOULUTUKSEN KESKEYTTÄMISEEN VAIKUTTANEET SYYT HARVAAN ASUTTUJEN JA MUIDEN ALUEIDEN NUORILLA (1 = EI OLLENKAAN – 5 = ERITTÄIN PALJON)

TYTYTYVÄISYYS

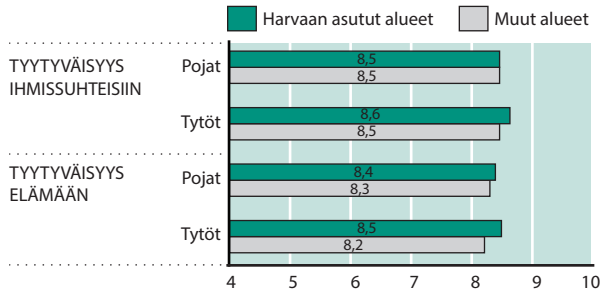
Nuoret ovat tyytyväisiä elämäänsä.

Harvaan asuttujen alueiden tytöt ovat hieman tyytyväisempiä kuin muiden alueiden tytöt.

Harvaan asuttujen alueiden nuoret olivat keskimäärin hyvin tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa ja elämäänsä. Tytöt olivat hieman tyytyväisempiä

ihmissuhteisiinsa kuin pojat. Tyytyväisyydessä nykyiseen elämään sukupuolten välillä ei ole eroa. Nuoren toimeentulo ja perheen toimeentulo nuoren ollessa peruskouluikäinen näkyvät nuoren tyytyväisyydessä ihmissuhteisiinsa ja nykyiseen elämäänsä. Tyytyväisimpiä olivat nuoret, jotka kokivat toimeentulon erinomaiseksi, ja tyytymättömmimpiä taas nuoret, jotka joutuivat

KUVIO 20. TYYTYVÄISYYS IHMISSUHTEISIIN JA NYKYISEEN ELÄMÄÄN (ASTEIKKOLA 4–10) ALUEEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN

tai olivat joutuneet tinkimään ostoksista. Harvaan asutuilla alueilla etäisyys erilaisiin palveluihin (mm. kaupat, harrastukset sekä koulutus- ja terveyspalvelut) on usein pitkä. Etäisyydellä näihin palveluihin ei kuitenkaan ollut selvää yhteyttä harvaan asuttujen alueiden nuorten tyytyväisyyteen. Muiden alueiden tyttöihin verrattuna harvaan asuttujen alueiden tytöt olivat tyytyväisempiä nykyiseen elämäänsä (kuvio 20). Harvaan asuttujen alueiden nuoret eivät eronneet tyytyväisyydessä ihmissuhteisiin muiden alueiden nuorista.

LUOTTAMUS, OSALLISUUS SEKÄ ARJEN- JA ELÄMÄNHALLINTA

Harvaan asuttujen alueiden nuoret luottavat lähimmäisiinsä varsin hyvin.

Vain pieni osuus nuorista osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen järjestöissä tai kansalaisliikkeissä.

Harvaan asutuilla alueilla iällä tai vanhempien konfliktuksella ei ole yhteyttä yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen.

Nuoret kokevat arjen- ja elämäntilanteensa hyväksi.

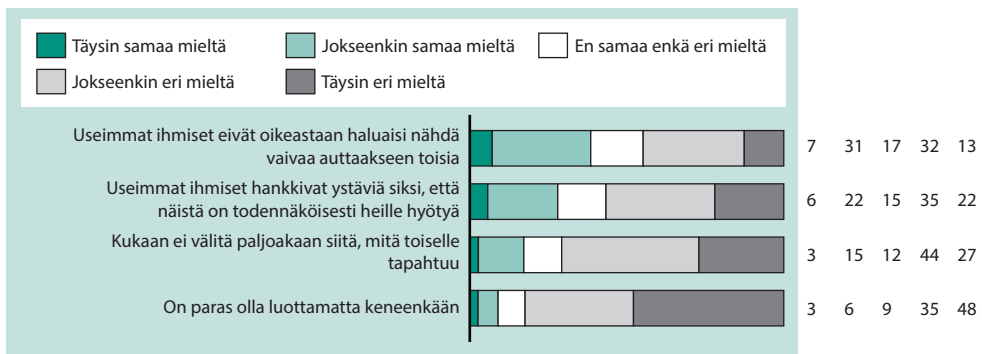
Harvaan asuttujen alueiden nuoret ovat enemmän sitä mieltä, että heidän elämänsä on hyvin hallinnassa ja että menestyminen elämässä on itsestä kiinni.

Harvaan asutuilla alueilla suurempi osuus nuorista tuntee kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan erittäin kiinteästi.

Sosiaalinen luottamus

Nuorisobarometrissa nuorilta tiedusteltiin heidän käsityksiään ihmisten asenteista muita ihmisiä kohtaan neljällä väittämällä (kuvio 21).

KUVIO 21. HARVAAN ASUTTujen ALUEIDEN NUORTEN NÄKEMYKSET SOSIAALISESTA LUOTTAMUKSESTA (%)

Harvaan asuttujen alueiden nuoret näyttävät luottavan lähimmäisiinsä varsin hyvin. Useampi kuin neljä viidestä oli jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että on paras olla luottamatta kenenkään. Yli 70 prosenttia oli myös jokseenkin tai täysin eri mieltä väitteestä, että kukaan ei välitä siitä, mitä toiselle tapahtuu.

Sosiaalista luottamusta kuvaavista väittämistä (ks. kuvio 21) muodostettiin myös keskiarvomuuuttuja, jonka asteikko on 1–5 (pienempi arvo kuvaa suurempaa luottamusta). Harvaan asuttujen alueiden nuorten sosiaalinen luottamus on keskimääräistä tasoa ($ka=2,4$). Sukupuolittain ja ikäryhmittäin ei eroja havaittu. Tulos poikkeaa muiden alueiden nuorten tuloksista, sillä heillä vanhimman ikäryhmän (25–29-vuotiaat) näkemys oli hieman nuorempia positiivisempi. Vanhempien koulutustaustalla on jonkin verran yhteyttä sosiaaliseen luottamukseen, sillä ilman tutkintoa olevien vanhempien lasten näkemykset ($ka=3,1$) olivat hieman muita kriittisempiä (kaikkien muiden koulutustasojen vanhempien lasten $ka\approx 2,3$). Opiskelupaikalla ei ollut yhteyttä sosiaaliseen luottamukseen. Tämäkin tulos on hieman erilainen kuin muiden alueiden nuorilla. Siellä peruskoululaisten ja toisen asteen ammatillisissa opinnoissa opiskelevien näkemykset olivat jonkin verran kriittisempiä muissa oppilaitoksissa opiskeleviin verrattuna.

Yksittäisten väittämien osalta harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten mielipiteet eivät juuri poikenneet toisistaan. Harvaan asuttujen alueiden nuoret olivat hieman enemmän sitä mieltä, että useimmat ihmiset eivät oikeastaan haluaisi nähdä vaivaa auttaakseen toisiaan.

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen

Suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys on ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) 2016 -tutkimuksen mukaan kansainvälisesti vertailtuna hyvää, mutta heidän yhteiskunnallinen osallistumisensa on vähäistä (Mehtäläinen ym. 2017). ICCS 2016 -tutkimuksen mukaan suomalaisnuorten yhteiskunnallis-

ten tietojen tasossa on jonkin verran alueellista vaihtelua, joka kuitenkin selittyy pääosin sosioekonominen taustan alueellisella vaihtelulla (mt.).

Nuorisobarometrin mukaan harvaan asuttujen alueiden nuorten kiinnostus yhteiskunnalliseen toimintaan järjestöissä tai kansalaisliikkeissä oli vähäistä. Neljä viidestä vastaajasta ei osallistunut tällaiseen toimintaan lainkaan, aktiivisia toimijoita oli vain noin yksi vastaaja seitsemästätoista (6 %). Tulos ei poikkea muiden alueiden nuorten tuloksista.

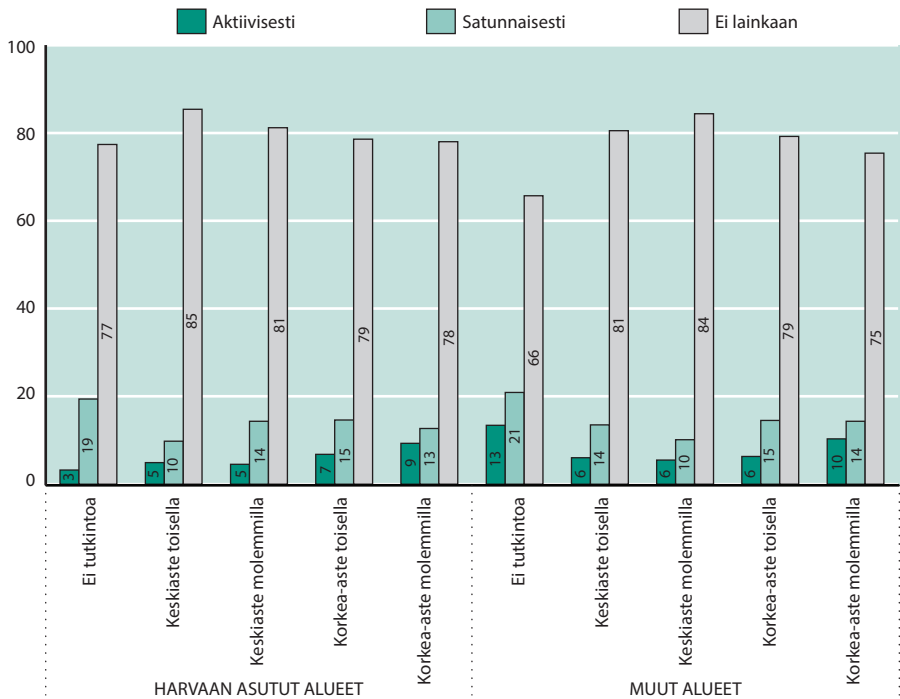
Sukupuolittain tai ikäryhmittäin ei havaittu eroja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisessa. Viimeksi mainittu tulos eroaa muiden alueiden nuorista, joista 25–29-vuotiaat osallistuivat selvästi nuorempia aktiivisemmin toimintaan. Koulutuspaikalla oli selvä ja tilastollisesti merkitsevä yhteys yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Yliopistoissa tai ammattikorkeakoulussa opiskelevista noin joka kolmas osallistui aktiivisesti tai ainakin satunnaisesti järjestöjen tai kansalaisliikkeiden toimintaan, toisen asteen ammatillisia opintoja suorittavista vain noin joka kahdeksas. Harvaan asuttujen alueiden nuorilla vanhempien koulutustaustalla ei ollut yhteyttä yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Myös tämä tulos poikkeaa muiden alueiden nuorten tuloksista, sillä heillä ilman tutkintoa olevien vanhempien sekä korkeimmin koulutettujen vanhempien lapset osallistuivat muita aktiivisemmin järjestötoimintaan (kuvio 22).

Arjen- ja elämänhallinta

Vastaajien arjen- ja elämänhallintaa kartoitettiin neljällä väittämällä (kuvio 23). Nuorten arjen- ja elämänhallinta on hyvällä tasolla. Yli 90 prosenttia vastaajista kertoi tietävänsä kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa. Myös yhdeksän kymmenestä oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämästä, joka koskee elämän hyvää hallintaa.

Arjen- ja elämänhallintaa koskevista väittämistä (ks. kuvio 23) muodostettiin keskiarvomuuuttuja, jonka asteikko on 1–4 (suurempi arvo kuvaa parempaa arjen- ja elämänhallintaa).

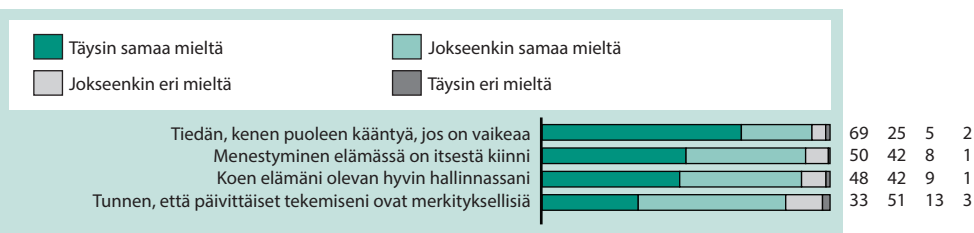
KUVIO 22. YHTEISKUNNALLINEN AKTIIVISUUS ALUEEN JA VANHEMPIEN KOULUTUSTAUSTAN MUKAAN (%)

Harvaan asuttujen alueiden nuorten näkemys omasta elämästään on varsin myönteinen (ka=3,4). Sukupuolittain ja ikäryhmittäin ei havaittu eroja näkemyksissä omasta elämästä. Eroja ei ollut myöskään vanhempien koulutustaustan tai vastaajan opiskelupaikan suhteen. Viimeksi mainittu tulos on hieman erilainen kuin muiden alueiden nuorilla. Heillä peruskouluisten näkemys elämästään oli keskimäärin hieman positiivisempi kuin muissa oppilaitoksissa opiskelevilla (keskiarvot 3,4 vs. 3,2).

Ero arjen- ja elämänhallinnassa harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä oli tilastollisesti merkitsevä mutta pieni. Yksittäisten väittämien osalta tilastollisesti merkitsevä ero havaittiin kahden väittämän osalta. Harvaan asuttujen alueiden vastaajista lähes puolet (48 %) koki elämänsä olevan hyvin hallinnassa. Muiden alueiden nuorilla vastaava osuus oli kymmenen prosenttiyksikköä pienempi. Vastaava ero havaittiin väittämässä ”Menestyminen elämässä on itsestä kiinni”. Puolet harvaan

KUVIO 23. HARVAAN ASUTTUIEN ALUEIDEN NUORTEN NÄKEMYKSET ARJEN- JA ELÄMÄNHALLINNASTA (%)

asuttujen alueiden vastaajista oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Muiden alueiden nuorilla osuus oli kymmenen prosenttiyksikköä pienempi.

Yhteenkuuluvuus

Nuorisobarometrissa mitattiin nuorten yhteenkuuluvuutta koulu- tai työyhteisöön ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Harvaan asuttujen alueiden nuorista joka neljäs koki kuuluvansa koulu- tai työyhteisöön erittäin kiinteästi. Hieman suurempi osuus eli noin joka kolmas nuorista koki kuuluvansa erittäin kiinteästi suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä osuus oli suurempi kuin muiden alueiden nuorilla. (Kuvio 24.)

Harvaan asutuilla alueilla pojat kokivat hieman vähemmän yhteenkuuluvuutta koulu- tai työyhteisöön kuin tytöt, joskin heidänkin kokemuksensa yhteenkuuluvuudesta oli hyvää (keskiarvot 3,7 vs. 3,9). Yhteenkuuluvuudessa suomalaiseen yhteiskuntaan ei ollut eroa sukupuolten välillä. Muilla alueilla nuoret, jotka kokivat perheensä toimeentulon niukaksi, tunsivat kuuluvansa jonkin verran löyhemmin koulu- tai työyhteisöön kuin hyvin toimeentulevien perheiden nuoret. Harvaan asutuilla alueilla ei vastaavaa eroa ollut yhteenkuuluvuudessa koulu- tai työyhteisöön hyvin ja niukasti toimeentulevien perheiden nuorten välillä.

TALOUDELLISEN TILANTEEN VAIKUTUS ELÄMÄÄN

Rahanpuute vaikuttaa hieman enemmän nuorten arkielämään kuin opintoihin.

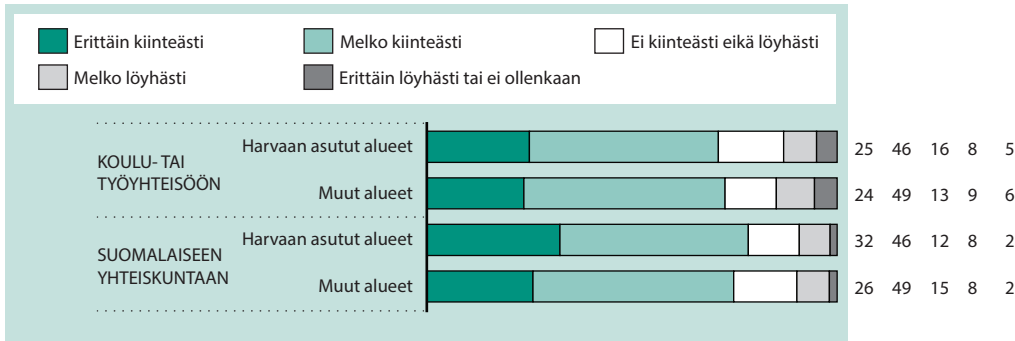
Tyttyjä rahanpuute huolestuttaa hieman enemmän kuin poikia.

Muilla alueilla rahanpuute on vaikuttanut enemmän nuorten harrastuksiin ja opintojen viivästymiseen kuin harvaan asutuilla alueilla.

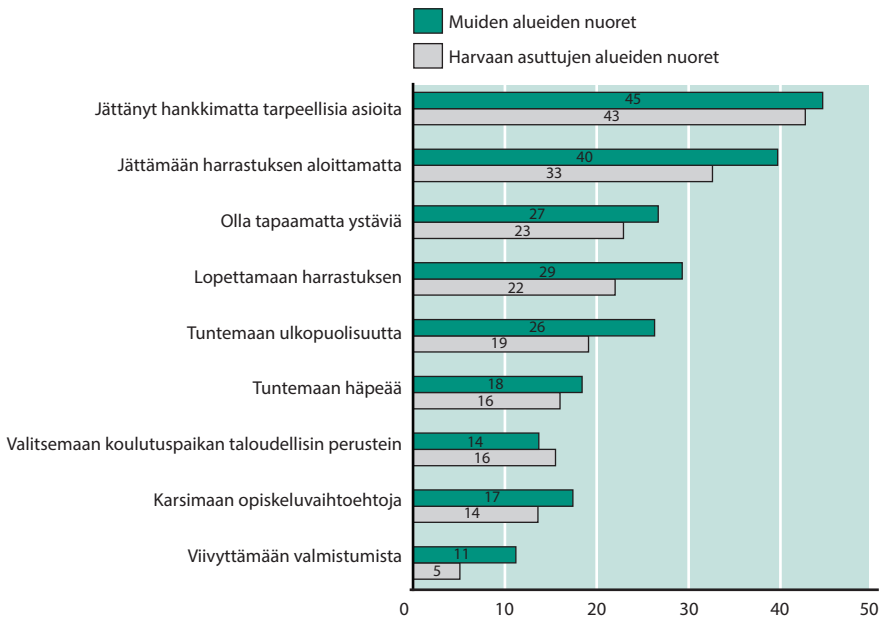
Muilla alueilla nuoret kokevat myös enemmän ulkopuolisuuksi rahanpuutteen takia kuin harvaan asutuilla alueilla.

Rahanpuutteen tuomia ongelmia kartoitettiin yhdeksän kysymyksen avulla (asteikko: 1 = En, 2 = Kyllä, joskus, 3 = Kyllä, usein). Vajaa puolet (43 %) harvaan asuttujen alueiden nuorista oli jättänyt joskus tai usein hankkimatta rahanpuutteen vuoksi tarpeellisia asioita. Joka kolmas (33 %) taas oli joutunut jättämään harrastuksen aloittamatta rahanpuutteen takia. Vain 5 prosenttia harvaan asuttujen alueiden nuorista oli joutunut viivyttämään valmistumista rahanpuutteen takia (kuvio 25). Rahanpuute koetaan suurempana ongelmana muilla kuin harvaan asutuilla alueilla. Harvaan asuttujen alueiden nuoret joutuivat tinkimään rahanpuutteen vuoksi harrastuksistaan vähemmän kuin muiden alu-

KUVIO 24. YHTENKUULUVUUS KOULU- TAI TYÖYHTEISÖÖN JA SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN ALUEEN MUKAAN (%)

KUVIO 25. RAHANPUUTTEEN VAIKUTUS NUORTEN ELÄMÄÄN ALUEEN MUKAAN (%)

eiden nuoret. He myös kokivat rahanpuutteen vuoksi vähemmän ulkopuolisuutta kuin muiden alueiden nuoret. Lisäksi rahanpuutteen vuoksi opintojen viivyttäminen oli yleisempää muiden alueiden nuorilla.

Yksittäisistä kysymyksistä muodostettiin kaksi keskiarvomuuttujaa, joista ensimmäinen kuvaa arkielämään liittyviä ongelmia ja toinen opintoihin liittyviä ongelmia (taulukko 7).

Keskiarvomuuttujien asteikko on 1–3. Mitä suurempi muuttujan arvo on, sitä enemmän rahanpuute on vaikuttanut elämään. Rahanpuutteen tuomat ongelmat ovat hieman suuremmat arkielämässä (ka=1,4) kuin opinnoissa (ka=1,2). Keskimäärin ongelmat eivät kuitenkaan ole suuria. Myös molempien muuttujien keskihajonta on varsin pieni (ks. liite 2).

TAULUKKO 7. KESKIARVOMUUTTUJAT RAHANPUUTTEEN VAIKUTUKSESTA ELÄMÄÄN JA NIILLE SISÄLTÄVÄT OSIOT

ARKIELÄMÄ	OPINNOT
Oletko joutunut rahanpuutteen takia...?	
lopettamaan harrastuksen jättämään harrastuksen aloittamatta ollut tapaamatta ystäviäsi jättänyt hankkimatta tarpeellisia asioita tuntemaan ulkopuolisuutta tuntemaan häpeää	karsimaan opiskeluvaihtoehtojasi valitsemaan koulutuspaikan taloudellisin perustein viivyttämään valmistumistasi

Tytöt kokivat rahanpuutteen hieman suuremmaksi ongelmaksi kuin pojat. Ero on suuren otoskoon vuoksi tilastollisesti merkitsevä, mutta käytännössä ero keskiarvoissa on erittäin pieni (arkielämä: 1,4 vs. 1,3; opinnot: 1,2 vs. 1,1). Myös ikäryhmittäin havaittiin tilastollisesti merkitseviä mutta käytännössä erittäin pieniä eroja (suuruusluokka sama kuin sukupuolten välisissä eroissa). Nuorinta ikäluokkaa (15–19-vuotiaat) painoivat rahahuolet hieman vähemmän kuin vanhempia ikäluokkia.

Vastaavanlaisia tilastollisesti merkitseviä mutta käytännössä varsin pieniä eroja havaittiin vanhempien koulutuksen ja vastaajan

opiskelupaikan suhteen. Arkielämässä rahanpuutteen kokivat hieman suuremmaksi ongelmaksi ne vastaajat, joiden vanhemmilla oli korkeintaan keskiasteen tutkinto. Opinnoissa rahanpuutteen kokivat muita hieman ongelmallisemmaksi nuoret, joiden vanhemmilla ei ollut tutkintoa lainkaan. Heidän määränsä oli tosin varsin pieni. Opiskelupaikan suhteen ei eroja havaittu opintoihin liittyvässä rahanpuutteen aiheuttamissa ongelmissa. Arkielämän rahanpuutteen ongelmissa pieniä eroja löytyi: toisen asteen ammatillisissa opinnoissa ja ammattikorkeakoulussa opiskelevat kokivat rahanpuutteen hieman muita suuremmaksi ongelmaksi.

Viimeisimmässä kansainvälisessä nuorten osaamista arvioivassa PISA-tutkimuksessa on tulut esille, että alueelliset erot osaamisessa ovat hieman kasvaneet Suomessa (Vettenranta & Välijärvi ym. 2016). Muun muassa tämä osaamiserojen kasvu sekä koulutuspalvelujen saatavuuden heikentyminen harvaan asutuilla alueilla ovat herättäneet epäilyn koulutuksellisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta Suomessa. Tämä Nuorisobarometrin lisätökseen perustuva tutkimus osoittaa, että harvaan asuttujen alueiden nuorten asenteet ja kokemukset ovat keskimäärin hyvin myönteisiä eivätkä juuri eroa Nuorisobarometrin päätöksen nuorten asenteista ja kokemuksista (ks. Myllyniemi & Kiilakoski 2018). Aiemmissa tutkimuksissa, joissa on selvitetty Itä-Suomen harvaan asutuilla alueilla asuvien nuorten kokemuksia, on tullut esille, että harvaan asuttujen alueiden nuoret ovat kyllä tietoisia muun muassa palvelujen ja koulutusmahdollisuuksien rajallisuudesta omalla asuinpaikallaan mutta he ovat tottuneet pitkiin etäisyyksiin ja vähäisiin palveluihin ja ovat tyytyväisiä vähään (Käyhkö 2016; Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017). Tämä Nuorisobarometrin harvaan asuttujen alueiden lisätös tukee näitä havaintoja.

Harvaan asutuilla alueilla etäisyys lähimpään oppilaitokseen ja muihin palveluihin voi olla pitkä, minkä voisi ajatella määrittävän näillä alueilla asuvien nuorten kokemuksia. Tämän tutkimuksen perusteella etäisyydet koulutuspaikkoihin tai muihin palveluihin eivät kuitenkaan ole juuri yhteydessä kokemuksiin peruskoulusta tai siihen, kuinka tyytyväisiä nuoret ovat elämäänsä. Etäisyys oppilaitokseen ei myöskään vaikuta paljokaan nuoren koulutusalan valintaan, vaan sitä

ohjaa eniten itseä kiinnostava ala. Myös koulutuksen keskeyttämisen suurimpana syynä on nuorten mukaan se, että opiskeltu ala on ollut väärä. Se, että nuori ei saa ensisijaisen hakutoiveen mukaista opiskelupaikkaa, voi Haapakorvan, Ristikarin ja Kiilakosken (2018) mukaan johtaa koulutukselliseen syrjäytymiseen. Käyhkö (2016, 79) on kuvannut sitä, kuinka nuoret harvaan asutuilla alueilla rakentavat ”koulutusvalintojaan rajaamalla ulos etäällä olevat alat ja opiskelupaikat, vaikkakaan eivät välttämättä kovin tietoisesti”. Harvaan asuttujen alueiden nuorilla itseä kiinnostava ala onkin vaikuttanut koulutusalan valintaan hieman vähemmän kuin muiden alueiden nuorilla. On siis mahdollista, että keskeyttämisen taustalla silloinkin, kun syyksi mainitaan väärä koulutusala, voivat ainakin osittain olla rajalliset koulutusmahdollisuudet ja pitkä etäisyys oppilaitokseen, jossa itseä kiinnostavaa alaa olisi mahdollista opiskella.

Rahanpuute ei näyttäisi olevan harvaan asutuilla alueilla nuorille suuri ongelma, mitä saattaa selittää ainakin osittain palvelujen ja harrastusmahdollisuuksien vähäisyys. Tuuva-Hongisto ym. (2016) ovat tuoneet esille, että harvaan asuttujen alueiden nuorille koti ja perheen toimintakulttuuri määrittävät pitkälti vapaa-aikaa eikä kulutuskulttuuri kuulu samalla tavalla nuorten vapaa-aikaan kuin kaupungeissa. Näin ollen harvaan asutuilla alueilla rahanpuute ei ehkä vaikuta samalla tavalla harrastamiseen tai ulkopuolisuuden tunteeseen kuin kaupunkilaisnuorilla. Toisaalta on myös esitetty, että pitkien etäisyyksien ja niihin liittyvien kuljetusten takia harvaan asutuilla alueilla perheen taloudelliset resurssit ovat yhteydessä muun muassa nuorten mahdollisuuksiin harrastaa ja tehdä koulutusvalintoja

(Käyhkö 2016; Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017; Tuuva-Hongisto ym. 2016). Tässä tutkimuksessa tuli esille, että perheen toimeentulo on yhteydessä muun muassa nuoren kokemuksiin peruskoulusta ja tyytyväisyyteen. Tämä tulos tosin ei koske ainoastaan harvaan asuttujen alueiden nuoria vaan myös muiden alueiden nuoria (ks. myös Pulkkinen & Rautopuro & Välijärvi 2018). Jatkossa olisi kuitenkin hyvä tutkia vielä tarkemmin perheen toimeentulon ja etäisyyksien yhdysvaikutusta nuorten asenteisiin ja koulutuspolkuihin.

Harvaan asuttujen alueiden nuorille koulu on ollut hieman merkityksellisempi paikka erilaisten työskentelytaitojen (mm. kyky tavoitteelliseen työskentelyyn, päätöksentekokyky ja ongelmanratkaisukyky) oppimiselle kuin muiden alueiden nuorille. Harvaan asuttujen alueiden nuoret kokevat oppineensa työskentelytaitoja myös koulun ulkopuolella enemmän kuin muiden alueiden nuoret. Tätä saattaa selittää harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten erilainen tapa viettää vapaa-aikaa. Harvaan asuttujen alueiden nuorilta edellytetään vapaa-ajalla usein oma-aloitteisuutta, koska nuorten mahdollisuudet osallistua ohjattuun harrastustoimintaan voivat olla hyvinkin vähäisiä (Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017). Harvaan asutuilla alueilla pojat kokevat oppineensa viestintätaitoja (kielitaito, mediataidot, tietotekniikka ja digitaaliset taidot) enemmän kuin tytöt. Tätä voi selittää se, että tietokonepelaamisella näyttäisi olevan harvaan asutuilla alueilla erityisesti pojille suuri merkitys (Tuuva-Hongisto ym. 2016, 78).

Harvaan asutuilla alueilla käytännön taitojen oppimista ja yksilön omaa vastuuta oppimisesta ja elämästä pidetään myös jonkin verran tärkeämpänä kuin muilla alueilla. Harvaan asuttujen alueiden nuoret uskovat myös yksilön ominaisuuksilla olevan hieman enemmän vaikutusta työnsaantiin kuin muiden alueiden nuoret. Pöysä ja Tuuva-Hongisto (2017, 234) ovat tuoneet esille, että pitkiä välimatkoja ja puuttuvia palveluja ”on opittu paikkaamaan vahvalla pärjäämisen eetoksella”, mikä saattaa selittää oman

vastuun korostamista harvaan asuttujen alueiden nuorilla. Asuinpaikkaa enemmän nuorten kokemuksia koulusta, asenteita koulutukseen ja koulutusvalintoja näyttäisi kuitenkin määrittävän vanhempien koulutus ja toimeentulo sekä nuoren oma koulutustausta. Esimerkiksi kansainvälisissä arviointitutkimuksissa (mm. PISA, ICCS) on todettu, että alueelliset erot nuorten osaamisessa selittyvät pitkälti alueiden välisillä eroilla vanhempien sosioekonomisessa asemassa (Mehtäläinen ym. 2017; Nissinen & Vuorinen 2018).

Kaiken kaikkiaan erot kokemuksissa ja asenteissa harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä ovat käytännössä hyvin pieniä, vaikka tilastollisesti merkitseviä eroja aineistosta löytyy. Tässä raportissa eroja on tarkasteltu pääasiassa keskiarvoeroina. Jotta ryhmien välisistä eroista saataisiin tarkempi kuva, olisi jatkossa hyvä tutkia vielä tarkemmin ryhmien välisiä eroja vastausjakauksissa. Tällainen tarkastelu voisi tuoda esille kiinnostavampia eroja ryhmien välillä kuin pelkkä keskiarvoerojen tarkastelu. Jatkossa olisi myös hyvä tutkia vielä tarkemmin sitä, miten esimerkiksi nuorten erilaiset koulutusprofiilit harvaan asutuilla ja muilla alueilla selittävät tässä tutkimuksessa esille tulleita alueellisia eroja kokemuksissa ja asenteissa.

Nuorisobarometrin aineistoon sisältyy joi-tain rajoitteita esimerkiksi tutkittaessa etäisyyksien yhteyttä nuorten kokemuksiin. Nuorisobarometrissa ei ole kysytty nuoren asuinpaikan etäisyyttä lähimpään peruskouluun tai toisen asteen oppilaitokseen hänen ollessaan peruskoululainen ja tehdessään toisen asteen koulutusta koskevia valintoja, vaan etäisyys kuvaa nuoren nykyisen asuinpaikan etäisyyttä palveluihin. Näin ollen kysymystä lähimmän peruskoulun etäisyydestä ei ole voitu käyttää esimerkiksi tutkittaessa koulumatkan yhteyttä nuoren peruskouluaikaisiin kokemuksiin. Tätä tutkittaessa on täytynyt käyttää kysymystä siitä, onko nuori kokenut koulumatkan liian pitkäksi.

Harvaan asutut kunnat sijaitsevat hyvin laajalla alueella ja erot esimerkiksi palvelujen

saatavuudessa harvaan asuttujen kuntien välillä voivat olla suuria. Etäisyyksien ja asenteiden välisiä yhteyksiä olisikin hyvä analysoida vielä tarkemmin ottamalla huomioon myös erot harvaan asuttujen kuntien välillä. Kiinnostavaa olisi myös tutkia tarkemmin nuoria, jotka eivät

ole koskaan muuttaneet vaan ovat asuneet koko ikänsä samalla paikkakunnalla: millaisia ovat näiden nuorten koulutuspolut ja -asenteet tai miten etäisyydet palveluihin ovat yhteydessä heidän koulutusasenteisiinsa ja -valintoihinsa?

- Ahonen, Arto K. (2012) Opiskeluvalinnat pohjoisen nuorten elämää suuntaamassa. Teoksessa Anneli Lauriala (toim.) *Koulu ja pohjoisen pojat*. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 27. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Aluehallintovirasto (AVI) (2018) Peruspalvelujen vuotta 2017 koskeva arviointi. <http://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen>
- Archer, Louise & DeWitt, Jennifer & Wong, Billy (2014) Spheres of influence: what shapes young people's aspirations at age 12/13 and what are the implications for education policy? *Journal of Education Policy* 29 (1), 58–85.
- Armila, Päivi (2016) Hylkysyrjäläisnuorten arjen rytmit ja piirit. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.) *Reunamerkintöjä hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 178. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 60–73.
- Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville (2018) On the educational edges of a learning society: the Finnish hinterland as a framework of educational choices for young people. *Journal of Youth Studies* 21 (9), 1198–1215.
- Haapakorva, Pasi & Ristikari, Tiina & Kiilakoski, Tomi (2018) Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 167–177.
- Halme, Nina & Hedman, Lilli & Ikonen, Riikka & Rajala, Rika (2018) Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. *Työpaperi 15/2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kiilakoski, Tomi (2016) *I am Fire but my Environment is the Lighter. A Study on Locality, Mobility, and Youth Engagement in the Barents Region*. The Finnish Youth Research Society. Internet publications 98. Helsinki: Finnish Youth Research Society, Finnish Youth Research Network.
- Kupari, Pekka & Välijärvi, Jouni & Andersson, Leif & Arffman, Inga & Nissinen, Kari & Puhakka, Eija & Vettenranta, Jouni (2013) PISA 2012 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:20. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Käyhkö, Mari (2016) Kotoa pois pakotetut? Syrjäseutujen nuorten toiselle asteelle siirtyminen ja koulutuksen alueellinen eriarvoisuus. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.) *Reunamerkintöjä hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 178. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 74–96.
- Leino, Kaisa & Nissinen, Kari & Puhakka, Eija & Rautopuro, Juhani (2017) Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Mehtäläinen, Jouko & Niilo-Rämä, Mikko & Nissinen, Virva (2017) Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2016 –tutkimuksen päätulokset. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.

- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2018) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 9–117.
- Nissinen, Kari & Vuorinen, Raimo (2018) Alueelliset erot luonnontieteiden osaamisessa ja niitä selittävät tekijät: oppilaanohjauksella on merkitystä. Teoksessa Juhani Rautopuro & Kalle Juuti (toim.) *PISA pintaa syvemmltä. PISA 2015 Suomen pääraportti*. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura FERA, 60–95.
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (2018) *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Penttinen, Pekka (2016) Viettäisinkö elämäni periferiassa? Nuorten muuttoalttius Itä-Suomessa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolut – vuosikirja 2016*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 185. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, 149–165.
- Perusopetuslaki 628/1998.
- Pulkkinen, Jonna & Rautopuro, Juhani & Välijärvi, Jouni (2018) Kaikki hyvin? Suomalaisnuorten hyvinvointi Nuorisobarometrin ja PISA-tutkimuksen tulosten valossa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 121–132.
- Pöysä, Ville & Tuuva-Hongisto, Sari (2017) ”Onks käyntii ja onks kyytii?” Nuorille merkitykselliset palvelut syrjäseudulla. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 198. Helsinki: Nuorisotutkimusseura
- OECD (2016) *PISA 2015 Results (Volume I). Excellence and Equity in Education*. PISA. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>
- Rehunen, Antti & Rantanen, Manu & Lehtola, Ilkka & Hiltunen, Mervi J. (2012) Palvelujen saavutettavuus muutoksessa. Raportteja 88. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/228130>
- Rehunen, Antti & Vesala, Satu (2012) Palvelujen ja palvelukeskittymien saavutettavuus. Teoksessa Antti Rehunen, & Manu Rantanen & Ilkka Lehtola & Mervi J. Hiltunen (toim.) *Palvelujen saavutettavuus muutoksessa*. Raportteja 88. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/228130>
- Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika (2016) Suomi nuorten kasvuympäristönä – 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Raportti 9 KORJATTU PAINOS. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-712-1>
- Rönnlund, Maria & Rosvall, Per-Åke & Johansson, Monica (2018) Vocational or academic track? Study and career plans among Swedish students living in rural areas. *Journal of Youth Studies* 21 (3), 360–375.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017a) Koulutukseen hakeutuminen [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/khak/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017b) Väestörakenne [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vaerak/2017/vaerak_2017-06-20_tie_001_fi.html

- Suomen ympäristökeskus (2013) Alueluokkien kuvaukset. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus/Alueluokkien_kuvaukset
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2016) Varhaiskasvatus 2015. Tilastoraportti 21. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi (2016) Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset? Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 99.
- Vettenranta, Jouni & Hiltunen, Jenna & Nissinen, Kari & Puhakka, Eija & Rautopuro, Juhani (2016) Lapsuudesta eväät oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainvälinen TIMSS-tutkimus Suomessa. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Vettenranta, Jouni & Välijärvi, Jouni & Ahonen, Arto & Hautamäki, Jarkko & Hiltunen, Jenna & Leino, Kaisa & Lähteinen, Suvi & Nissinen, Kari & Nissinen, Virva & Puhakka, Eija & Rautopuro, Juhani & Vainikainen, Mari-Paoliina (2016) PISA 15 Ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Välijärvi, Jouni (2017) PISA 2015. Oppilaiden hyvinvointi. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

LIITTEET

LIITE 1

NUORISOBAROMETRI 2017, HAASTATTELULOMAKE

(Kesken haastattelujen poistetut kysymykset: K5, T31–35, T37, T40, T45–T47)

Hyvää päivää/iltaa, olen Kantar TNS:n haastattelija. Teemme Valtion nuorisoneuvoston toimeksiannosta tutkimusta, joka koskee nuorten näkemyksiä omaan elämäänsä liittyvistä asioista. Kyselyn teemana on oppiminen ja koulutus. Kysymysten läpikäynti vie noin 20 minuuttia. Tavoittelemme vastaajaksi: xxx

(Kun oikea henkilö puhelimessa:) Olisiko sinulla nyt aikaa vastata? Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa.

K1 Mitä mieltä olet seuraavista oppimiseen ja osaamiseen liittyvistä väittämistä? (4=Täysin samaa mieltä / 3=Jokseenkin samaa mieltä / 2=Jokseenkin eri mieltä / 1=Täysin eri mieltä / 99=En osaa sanoa)

1. Uusien asioiden oppiminen on hauskaa
2. Laaja yleissivistys on itsessään arvokasta
3. Tärkeintä on oppia hyödyllisiä käytännön taitoja
4. Olen oppinut monia tärkeitä tietoja ja taitoja koulun ulkopuolella
5. Jokainen on itse vastuussa omasta oppimisestaan
6. Oppimisesta on tärkeää saada palautetta
7. Osaan arvioida löytämäni tiedon luotettavuutta

K2 Entä mitä mieltä olet seuraavista kouluun ja koulutukseen liittyvistä kysymyksistä? (4=Täysin samaa mieltä / 3=Jokseenkin samaa mieltä / 2=Jokseenkin eri mieltä / 1=Täysin eri mieltä / 99=En osaa sanoa)

1. Koulutus parantaa olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia
2. Peruskoulussa oppilaan osaamista tulisi arvioida numeroarvioinnin sijaan sanallisesti
3. Peruskoulussa pitäisi nykyistä paremmin huomioida erilaisia tapoja oppia
4. Ruotsin ei pitäisi olla pakollinen oppiaine peruskoulussa
5. Toisen asteen koulutuksen eli lukion tai ammatillisen koulutuksen tulisi olla kaikille pakollista
6. Yliopisto-opetuksen pitäisi pysyä maksuttomana
7. Lukiossa ei pitäisi olla pakollisia aineita
8. Korkeakoulujen pääsykokeet pitäisi korvata todistuksiin perustuvilla valinnoilla
9. Korkeakoulutus takaa hyvän toimeentulon
10. Ammattien jakautuminen naisten ja miesten ammatteihin on maassamme ongelma

K3A Kuinka paljon koet oppineesi peruskoulussa ja toisen asteen koulutuksessa (eli lukiossa tai ammattikoulussa) seuraavia asioita? (LUETTELE ASTEIKKO: 4=erittäin paljon, 3=paljon, 2=jonkin verran, 1=ei lainkaan)

K3B Entä kuinka paljon koet oppineesi koulun ulkopuolella (kuten kotona, vapaa-ajalla, harrastuksissa, työssä, vapaaehtoistyössä, nuorisotyössä, muitten nuorten kanssa, tekemällä oppien) seuraavia asioita? (LUETTELE ASTEIKKO: 4=erittäin paljon, 3=paljon, 2=jonkin verran, 1=ei lainkaan)

K3C Entä kuinka tärkeänä pidät seuraavia taitoja elämässä pärjäämisen kannalta (LUETTELE ASTEIKKO: 4=erittäin tärkeänä, 3=tärkeänä, 2=jonkin verran tärkeänä, 1=ei lainkaan tärkeänä)

1. yleissivistys
2. kielitaito
3. luovuus
4. kansainvälisyys
5. suvaitsevaisuus
6. kyky tavoitteelliseen työskentelyyn
7. päätöksentekokyky
8. keskittymiskyky
9. sosiaaliset taidot
10. mediataidot
11. taloustiedot ja -taidot
12. yhteiskunnallisen vaikuttamisen taidot
13. lähiympäristöön vaikuttamisen taidot
14. ympäristötietoisuus
15. kriittinen ajattelu
16. opiskelutaidot (eli oppimaan oppiminen)
17. ongelmanratkaisukyky
18. tietotekniikka- ja digitaaliset taidot

K4 Kun ajattelet omaa peruskouluaikaasi, mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (Täysin samaa mieltä / Samaa mieltä / Eri mieltä / Täysin eri mieltä / En osaa sanoa) (JOS HAASTATELTAVALLA ON OLLUT MONTA KOULUA, PYYDETÄÄN ARVIOIMAAN SITÄ, JOKA HÄNEN MIELESTÄÄN OLII MERKITYKSELLISIN)

1. Koulunkäynti oli mukavaa
2. Luokassani oli hyvä työrauha
3. Sain helposti ystäviä koulussa
4. Tunsin olevani kouluyhteisön jäsen
5. Oppilaiden mielipiteet otettiin huomioon koulutyön kehittämisessä
6. Opettajat kannustivat minua
7. Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti
8. Toiset oppilaat kiusasivat minua
9. Minä kiusasin muita oppilaita
10. Koulumatkat olivat liian pitkiä
11. Peruskouluaikaiset koulukokemukset ovat vaikuttaneet merkittävästi myöhempään kouluttautumiseeni

K5 Missä määrin olet saanut tai sait tietoa peruskoulun jälkeisistä koulutusvaihtoehtoista seuraavilta tahoilta? (Paljon, jonkin verran, vähän, ei käytännössä lainkaan, eos)

1. Opinto-ohjaajalta
2. Vanhemmilta
3. Sisaruksilta
4. Kavereilta
5. Tiedotusvälineistä
6. Työvoimatoimistosta
7. Opettajilta
8. Harrastuksen ohjaajalta
9. Nuorisotyöntekijältä (myös etsivä nuorisotyö)
10. Kesätöistä tai työharjoittelusta
11. opintopolku.fi
12. muualta internetistä

K6 Kuinka paljon uskot seuraavilla asioilla olevan vaikutusta työnsaantiin? (LUETTELE ASTEIKKO: 4=erittäin paljon, 3=paljon, 2=jonkin verran, 1=ei lainkaan)

1. lahjakkuus
2. sitkeys
3. sattuma
4. perhetausta
5. asuinpaikka
6. suhteet
7. koulutus
8. työkokemus
9. ammattitaito
10. motivaatio
11. asenne

K7 Osallistutko johonkin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävän järjestön tai kansalaisliikkeen toimintaan? (1 Kyllä, aktiivisesti, 2 Kyllä, satunnaisesti, 3 En)

K8a Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi koulu- tai työyhteisösi?

K8b Entä kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi suomalaiseen yhteiskuntaan (5 erittäin kiinteästi, 4 melko kiinteästi, 3 ei kiinteästi eikä löyhästi, 2 melko löyhästi, 1 erittäin löyhästi tai ei ollenkaan, 99 = en osaa sanoa)

K9 Kuinka hyvin seuraavat väitteet kuvaavat tuntemuksiasi tällä hetkellä? (4 täysin samaa mieltä, 3 jokseenkin samaa mieltä, 2 jokseenkin eri mieltä, 1 täysin eri mieltä, 99 = en osaa sanoa)

1. Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä
2. Koen elämäni olevan hyvin hallinnassani
3. Tiedän, kenen puoleen kääntyä jos on vaikeaa
4. Menestyminen elämässä on itsestä kiinni

K10 Oletko joutunut rahanpuutteen takia... (3 Kyllä usein, 2 Kyllä joskus, 1 Ei, 99 En osaa sanoa)

1. lopettamaan harrastuksen
2. jättämään harrastuksen aloittamatta
3. ollut tapaamatta ystäviäsi
4. jättänyt hankkimatta tarpeellisia asioita
5. tuntemaan ulkopuolisuutta
6. tuntemaan häpeää
7. karsimaan opiskeluvaihtoehtojasi
8. valitsemaan koulutuspaikan taloudellisin perustein
9. viivyttämään valmistumistasi

K11 Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä? (5=täysin samaa mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 3=ei samaa eikä eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä, 99 = en osaa sanoa)

1. Kukaan ei välitä paljoakaan siitä, mitä toiselle tapahtuu
2. On paras olla luottamatta keneenkään
3. Useimmat ihmiset hankkivat ystäviä siksi, että näistä on todennäköisesti heille hyötyä
4. Useimmat ihmiset eivät oikeastaan haluaisi nähdä vaivaa auttaakseen toisia

K12 Kuinka tyytyväinen olet ihmissuhteisiisi kouluarvosana-asteikolla 4-10?

K13 Entä kuinka tyytyväinen olet nykyiseen elämäsi kaiken kaikkiaan kouluarvosana-asteikolla 4-10?

TAUSTAKYSYMYKSIÄ

T1 Sukupuoli

Nainen / Mies / Muu / Ei halua tai osaa sanoa

T2 Ikä (vuosina) (KYSYTÄÄN VAIN JOS TÄTÄ TIETOA EI SAA VÄESTÖREKISTERITIEDOISTA)

T3 Missä kunnassa asut tällä hetkellä? (KYSYTÄÄN VAIN JOS TÄTÄ TIETOA EI SAA VÄESTÖREKISTERITIEDOISTA)

T4 Oletko asunut nykyisessä asuinkunnassasi koko ikäsi vai jossain vaiheessa muuttanut sinne? (1 Asunut koko ikäni, 2 Muuttanut)

(T5 JA T6 VAIN JOS T4 = 1, ELI JOS MUUTTANUT)

T5 Kuinka kauan olet asunut nykyisessä asuinkunnassasi? (vuosina)

T6 Kuinka monta kertaa muutit peruskouluvuosiessasi aikana?

T7 Kuinka monta kertaa vaihdoit koulua peruskoulun aikana?

T8 Mikä seuraavista kuvaa parhaiten omaa asuinpaikkaasi:

- Ison kaupungin keskusta
- Ison kaupungin lähiö tai muu laita-alue

- Pikkukylän tai pikkukaupungin keskusta
- Pikkukylän tai pikkukaupungin harvaan asuttu laita-alue
- Maaseutuympäristö

T9 Kuinka suureksi arvioit välimatkan kotoasi lähimpään... (kilometreinä suunnilleen)

1. peruskouluun
2. toisen asteen oppilaitokseen (lukio tai ammatillinen)
3. yliopistoon
4. nuorisotilaan (KYSYTÄÄN VAIN ALLE 20-VUOTIAILTA)
5. ruokakauppaan
6. terveysasemalle
7. elokuvateatteriin
8. kahvilaan tai ravintolaan
9. kylään ystävän luokse

T10 Mikä on äidinkielesi? (TIEDON VOI OTTAA MYÖS REKISTERISTÄ, JOLLOIN EI TARVITSE KYSYÄ)

- Suomi
- Ruotsi
- Muu, mikä?

T11 Mikä on asumis- ja perhemuotosi? Oletko ...? LUETTELE

- Yksin asuva (myös soluasunto)
- Avio- tai avoliitossa, lapseton
- Avio- tai avoliitossa, myös lapsia
- Yksinhuoltaja
- Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva
- Muu asumis- ja perhemuoto
- Ei vastausta

T12 Missä maassa olet syntynyt? ____ Esikoodiksi ainakin: Suomi, Ruotsi, Venäjä, Viro

(KYSYTÄÄN JOS SYNTYNYT SUOMEN ULKOPUOLELLA)

T13 Minä vuonna olet muuttanut Suomeen? (tarvittaessa viimeisin muuttovuosi)_____

T14 Missä maassa äitisi on syntynyt? _____

T15 Missä maassa isäsi on syntynyt? _____

T16 Mikä on äitisi koulutustaso? LUETTELE, MERKITSE YLIN

- Ammatillinen tutkinto (LUE TARVITTAESSA TARKENNUS: ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto)
- Ylioppilastutkinto
- Opistoasteen tutkinto
- Korkeakoulututkinto
- Ei tutkintoa (LUE TARVITTAESSA TARKENNUS: eli pelkästään peruskoulu tai vastaava)
- Ei osaa sanoa

T17 Mikä on isäsi koulutustaso? LUETTELE, MERKITSE YLIN

- Ammatillinen tutkinto (LUE TARVITTAESSA TARKENNUS: ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto)
- Ylioppilastutkinto
- Opistoasteen tutkinto
- Korkeakoulututkinto (LUE TARVITTAESSA TARKENNUS: yliopisto tai ammattikorkeakoulu)
- Ei tutkintoa (LUE TARVITTAESSA TARKENNUS: eli pelkästään peruskoulu tai vastaava)
- Ei osaa sanoa

T18 Mikä seuraavista kuvaa parhaiten taloutesi taloudellista tilannetta ja käytettävissänne olevaa rahamäärää tällä hetkellä? (Tarvittaessa selitys: tässä tutkimuksessa tarkoitamme kotitaloudella henkilöitä, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä.)

- Tulen/tulemme erinomaisesti toimeen
- Tulen/tulemme melko mukavasti toimeen
- Pärjään/pärjäämme, kun teen/teemme ostokset harkiten
- Joudun/joudumme ajoittain tinkimään ostoksista
- Joudun/joudumme tinkimään lähes kaikesta

T19 Kun ajattelet peruskouluikäsi, niin millainen perheesi toimeentulo oli? (Mikäli sinulla oli useampia perheitä, arvioi sitä, joka mielestäsi oli lapsuudessasi merkityksellisin)

- Tulen/tulemme erinomaisesti toimeen
- Tulen/tulemme melko mukavasti toimeen
- Pärjään/pärjäämme, kun teen/teemme ostokset harkiten
- Joudun/joudumme ajoittain tinkimään ostoksista
- Joudun/joudumme tinkimään lähes kaikesta

T20 Kun ajattelet peruskouluikäsi, niin oliko perheesi tekemisissä lastensuojelun sosiaalityön kanssa? (ei / kyllä / eos)

T21A Olitko ennen kouluikää kodin ulkopuolella päivähoidossa? (kyllä / ei / eos)

(T21b ja T21c vain jos T21a = kyllä)

T21B Minkä ikäisenä menit kodin ulkopuolelle päivähoitoon? (ikävuosina, myös vaihtoehto ”en osallistunut”)

T21C Oliko päivähoitopaikkasi

- kunnallinen päiväkot
- yksityinen päiväkot
- perhepäivähoitaja
- sukulainen tai muu yksityinen hoitaja

T22 Osallistuitko esiopetukseen?

- Kyllä,
- Ei
- Ei vastausta / eos

T23 Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

- Kyllä,
- Ei
- Ei vastausta / eos

(JOS TEKEE PALKKATYÖTÄ)

T24 Miten nykyiset työtehtäväsi vastaavat koulutustasi?

- Täysin
- Melko hyvin
- Jonkin verran
- Ei lainkaan
- En osaa sanoa

T25 Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen toimintasi? Oletko ...

- Koululainen tai opiskelija
- Palkkatyössä (haastattelijalle ohjeeksi: myös apuraha kuuluu tähän luokkaan)
- Yrittäjä
- Työtön
- Vanhempainvapaalla
- Työpajassa, ammatistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa
- Jokin muu, mikä? _____
- Ei vastausta

KYSYTÄÄN, JOS VASTASI KYSYMYKSEEN T25 ”TYÖTÖN”

T26 Kuinka pitkään olet nyt yhtäjaksoisesti ollut työttömänä? Arvioi aika kuukausina.

Noin _____ kk

JOS T25 = PALKKATYÖSSÄ TAI YRITTÄJÄNÄ

T27 Oletko toivomassasi ammatissa?

- Kyllä,
- Ei
- En osaa sanoa

T28 Opiskeletko parhaillaan?

- Kyllä,
- Ei
- En osaa sanoa

JOS OPISKELEE

T29 Oletko parhaillaan...?

LUETTELE

- Peruskoulussa
- Lukiossa
- Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa
- Ammattikorkeakoulussa
- Yliopistossa

- Jossain muualla, missä?
- Ei osaa sanoa

T30 Mikä oli peruskoulun päättötodistuksesi keskiarvo? (JOS VASTAAJA ON YHÄ PERUSKOULUSSA, KYSYTÄÄN VIIMEISIMMÄN TODISTUKSEN KESKIARVO. VASTAUKSET VOI MERKITÄ TARKKUUDELLA ”6 tai alle; 6,1–7,0; 7,1–8,0; 8,1–9,0; yli 9, Myös vastausvaihtoehto: ”Ei ole keskiarvoja”)

T31, T32 KYSYTÄÄN VAIN JOS T29 = PERUSKOULUSSA

T31 Pelkäätkö tekevsi väärä koulutukseen liittyviä ratkaisuja? (Kyllä paljon / kyllä vähän / en / eos)

T32 Tiedätkö mitä haluat opiskella peruskoulun jälkeen? (Kyllä täysin / kyllä vähän / en / eos)

T34, T35 KYSYTÄÄN VAIN JOS T29 = LUKIOSSA

T33 Pelkäätkö tekevsi väärä koulutukseen liittyviä ratkaisuja? (Kyllä paljon / kyllä vähän / en / eos)

T34 Tiedätkö mitä haluat opiskella lukion jälkeen? (Kyllä täysin / kyllä vähän / en / eos)

JOS OPISKELEE MUUALLA KUIN PERUSKOULUSSA TAI LUKIOSSA

T35a Oletko toivomassasi koulutuksessa? (kyllä / ei / eos)

(JOS T35a = EI) T35b Miksi et ole? (AVOIN KYSYMYKSE)

(KAIKILTA) T35c Missä iässä päätit mitä haluat opiskella? (MYÖS VAIHTOEHTO: EN OLE PÄÄTTÄNYT)

KYSYTÄÄN VAIN YLI 18-VUOTIAILTA

T36 Mitkä seuraavista tutkinnoista olet suorittanut? (LUETTELE, MERKITSE KAIKKI)

- Ylioppilastutkinnon
- Ammatillisen perustutkinnon
- Ammattitutkinnon
- Erikoisammattitutkinnon
- Ammattikorkeakoulututkinnon
- Yliopistotutkinnon
- Ei mitään mainituista
- Ei vastausta

T37 Oletko tyytyväinen nykyiseen koulutukseesi, jos ajattelet työn saantia ja omaa tulevaisuuttasi? (1=kyllä, 2=ei, 3=ei osaa sanoa)

(JOS T29 = OPISKELEE MUUALLA KUIN PERUSKOULUSSA TAI LUKIOSSA)

T38A Kuinka paljon seuraavat tekijät vaikuttivat siihen mitä lähdit opiskelemaan?

(JOS T29 = PERUSKOULUSSA TAI LUKIOSSA)

T38B Kuinka paljon seuraavat tekijät vaikuttivat siihen minne aiot hakea opiskelemaan? (Erittäin paljon, Melko paljon, ei kovin paljon, Ei vaikuta lainkaan)

1. Oma koulumenestys
2. Halu päästä nopeasti työelämään

3. Halu saada mahdollisimman korkea ja hyvä koulutus
4. Halu päästä töihin, joista saa hyvää palkkaa
5. Halu päästä johtajaksi
6. Oma kunnianhimo ja menestys halu
7. Ammatti/ala, jolta saa helposti töitä eikä jää työttömäksi opintojen jälkeen
8. Minua kiinnostava ala
9. Koulutusajan pituus
10. Oppilaitoksen sijainti
11. Kavereiden mielipiteet tai suositukset
12. Oppilaanohjaajan (OPOn) mielipide
13. Vanhempien mielipide
14. Muiden sukulaisten mielipide
15. Sattuma

T39 Minkä tasoisen koulutuksen odotat suorittavasi?

- Tohtorin tutkinnon
- Yliopistotutkinnon (maisteri, kandidaatti, lisensiaatti)
- Ammattikorkeakoulututkinnon
- Erikoisammattitutkinnon lukion tai ammattikoulun jälkeen
- Lukion tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon
- Peruskoulun
- Tuskin käyn peruskoulua loppuun

JOS ON LUKIOSSA TAI AMMATILLISESSA TAI KORKEAKOULUTUKSESSA TAI SUORITTANUT LUKION TAI AMMATTI- TAI KORKEAKOULUTUTKINNON

T40A Onko saanut aiemmasta koulutuksesta opintoviikkoja toiseen tutkintoon (Kyllä / ei)

T40B Onko muualla kuin koulutuksessa saatua oppimista tunnustettu (oletko saanut siitä opintoviikkoja) (Kyllä / ei)

T41 Oletko koskaan jäänyt luokalle (alaluokilla, yläluokilla, toisen asteen opinnoissa)? (Kyllä / ei)

T42 Oletko joskus opiskellut jotain tutkintoa varten, mutta jätit sen suorittamisen kesken? (Kyllä / ei)

T43-45 KYSYTÄÄN JOS T41 = KYLLÄ

T43 Oliko kesken jättämäsi tutkinto

- Peruskoulu
- Lukiokoulutus/ylioppilastutkinto
- Ammatillinen tutkinto
- Ammattikorkeakoulututkinto
- Yliopistotutkinto (ylempi tai alempi korkeakoulututkinto, maisteri tai kandidaatti)
- Tohtorin tai lisensiaatin tutkinto
- Muu, mikä?

T44 Kuinka paljon seuraavat syyt vaikuttivat keskeyttämiseesi? (5 = erittäin paljon / 4 = melko paljon / 3 = melko vähän / 2 = erittäin vähän tai 1 = ei ollenkaan / 0 = eos)

1. Halusin mennä heti töihin
2. Koulun ulkopuoliset asiat mietityttivät liikaa
3. Olin jäänyt jälkeen opinnoissa
4. En viihtynyt koulussa
5. Valitsin väärän alan
6. Opintomenestykseni oli heikko
7. Opetus ei vastannut odotuksiani
8. Terveydelliset syyt
9. Minulla ei ollut rahaa opiskella
10. Oppilaitoksessa oli huono ilmapiiri oppilaiden välillä
11. Oppilaitoksessa oli huono ilmapiiri oppilaiden ja opettajien välillä
12. Minulla ei ollut ystäviä
13. Minua kiusattiin
14. En saanut tukea opintoihini
15. Minulle suositeltiin keskeyttämistä
16. Jäin kotiin lapsen kanssa
17. Koulumatka oli liian pitkä
18. Olisin tarvinnut asunnon koulutuspaikkakunnalta

T45 Mitä teit keskeyttämisen jälkeen? (AVOIN KYSYMYS)

T46 Luettelen seuraavaksi oppilaitoksia, jotka tarjoavat sekä ammatillista että harrastuksiin liittyvää opetusta. Oletko opiskellut viimeisen 12 kuukauden aikana... (kyllä/ei)

1. Kansanopistossa
2. Kansalais- tai työväenopistossa
3. Musiikkioppilaitoksessa
4. Urheiluopistossa
5. Kielikoulun tai -opiston koulutuksessa
6. Jonkin järjestön, liiton tai yhdistyksen koulutuksessa (vapaa-aikaan tai työhön liittyen)
7. Tanssikoulussa tai -opistossa
8. Autokoulussa
9. Työnantajan järjestämässä koulutuksessa
10. Koulutusyrityksen järjestämässä koulutuksessa työhön tai vapaa-aikaan liittyen

T47 Entä oletko viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana (edellä mainittujen koulutusten lisäksi) opiskellut tai kehittänyt taitojasi omatoimisesti jollain seuraavista tavoista: (kyllä/ei)

1. Opiskellut työtovereiden, perheenjäsenten tai tuttavien avustuksella?
2. Opiskellut kirjojen, lehtien tai muun painetun materiaalin avulla?
3. Opiskellut omatoimisesti tietokoneen tai internetin avulla?
4. Opiskellut television, radion tai videon avulla?
5. Opiskellut osallistumalla opastetuille käynneille museoihin, historiallisiin kohteisiin, luonnon nähtävyyksiin tai muihin vastaaviin?
6. Käynyt kirjastossa tai oppimiskeskuksessa oppimistarkoituksessa?
7. Mikä oli tämän opiskelusi aihealue (sisältö)? (AVOIN KYSYMYS)

LOPPUUN LUETAAN INFOLAUSE SIITÄ, ETTÄ HAASTATTELUTIETOJA YHDISTETTÄÄN TILASTOKESKUKSEN REKISTERIAINEISTOIHIN.

Tutkimusaineistoja käsitteleviä henkilöitä sitoo vaitiolovelvollisuus. Kaikki kerätyt tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Kerättyjä tietoja on suunniteltu yhdistettäväksi viranomaisten muussa yhteydessä keräämiin tietoihin, kuten tulotasoon ja sosioekonomiseen asemaan. Yhdistelyn tekee viranomaisen ja kaikki yksittäistä vastaajaa koskevat tunnistetiedot poistetaan ennen kuin aineistoa luovutetaan tutkimuskäyttöön. Julkaistavista tutkimustuloksista ja taulukoista ei voi tunnistaa vastaajia.

Annetuista vastauksista muodostettava sähköinen tutkimusaineisto arkistoidaan pysyvästi Tietoarkistoon myöhempään käyttöön. (Tietoa Tietoarkistosta tutkimukseen osallistuvalla: http://www.fsd.uta.fi/shared/resources/2014_esite_tutkittaville_FIN.pdf)

LIITE 2

KESKIARVOMUUTTUJIEN RELIABILITEETTIA KUVAAVAT CRONBACHIN ALFA – KERTOIMET SEKÄ KESKIARVOT JA -HAJONNAT HARVAAN ASUTTUJEN ALUEIDEN LISÄOTOKSESSA

Keskiarvomuuttuja	Kysymyksen numero haastattelu-lomakkeessa	Cronbachin alfa	Ka (kh)
<i>Peruskoulussa ja toisen asteen koulutuksessa opitut taidot</i>	K3A		
Työskentelytaidot		0,77	2,8 (0,53)
Globaalit taidot		0,69	2,6 (0,46)
Yhteiskuntataidot		0,71	2,4 (0,52)
Viestintätaidot		0,54	2,6 (0,54)
<i>Koulun ulkopuolella (kuten kotona, vapaa-ajalla, harrastuksissa, työssä, vapaaehtoistyössä, nuorisotyössä, muitten nuorten kanssa, tekemällä oppien) opitut taidot</i>	K3B		
Työskentelytaidot		0,74	2,9 (0,51)
Globaalit taidot		0,70	3,0 (0,48)
Yhteiskuntataidot		0,72	2,6 (0,55)
Viestintätaidot		0,67	2,9 (0,66)
<i>Elämässä pärjäämisen kannalta tärkeinä pidetyt taidot</i>	K3C		
Työskentelytaidot		0,73	3,4 (0,42)
Globaalit taidot		0,67	3,2 (0,43)
Yhteiskuntataidot		0,74	3,0 (0,52)
Viestintätaidot		0,60	3,1 (0,51)
<i>Työnsaantiin vaikuttavat asiat</i>	K6		
Yksilön ominaisuudet		0,64	3,3 (0,44)
Ulkopuoliset tekijät		0,63	2,5 (0,55)
Osaaminen		0,60	3,3 (0,50)
<i>Koulutusalun valintaan vaikuttavat tekijät (peruskoulussa tai lukiossa opiskelevat)</i>	T38B		
Kunnianhimo ja menestyminen		0,72	2,9 (0,57)
Muiden mielipide ja sattuma		0,68	1,7 (0,48)
Käytännölliset perustelut		0,62	2,4 (0,59)
<i>Koulutusalun valintaan vaikuttavat tekijät (muualla kuin peruskoulussa tai lukiossa opiskelevat)</i>	T38A		
Kunnianhimo ja menestyminen		0,76	2,5 (0,68)
Muiden mielipide ja sattuma		0,66	1,6 (0,51)
Käytännölliset perustelut		0,65	2,4 (0,69)
<i>Sosiaalinen luottamus</i>	K11	0,63	2,4 (0,78)
<i>Arjen- ja elämänhallinta</i>	K9	0,58	3,4 (0,52)
<i>Rahanpuutteen vaikutus elämään</i>	K10		
Arkielämä		0,81	1,4 (0,39)
Opinnot		0,62	1,2 (0,34)

TIIVISTELMÄ

JONNA PULKKINEN JA JUHANI RAUTOPURO OPIN POLUT JA PIENTAREET HARVAAN ASUTUILLA ALUEILLA - NUORISOBAROMETRI 2017 LISÄOTOS

Tässä vuoden 2017 Nuorisobarometrin lisäotokseen perustuvassa tutkimuksessa on tarkasteltu 15–29-vuotiaiden nuorten (n=1 003) koulutuspolkuja ja -asenteita harvaan asutuilla alueilla. Tutkimuksessa on myös verrattu harvaan asuttujen alueiden nuorten kokemuksia Nuorisobarometrin päätöksen muiden alueiden nuorten kokemuksiin.

Harvaan asuttujen alueiden nuorten osamista ja koulutusta koskevat kokemukset ja asenteet olivat pääosin hyvin myönteisiä. Tyttöjen kokemukset peruskoulusta sekä asenteet oppimiseen ja koulutukseen olivat jonkin verran myönteisempiä kuin poikien. Myös nuoren oma koulutustausta sekä vanhempien koulutus ja perheen toimeentulo olivat yhteydessä kokemuksiin ja asenteisiin. Esimerkiksi kokemukset peruskoulusta olivat kielteisempiä niillä nuorilla, joiden perheen toimeentulo oli ollut niukka. Korkeintaan keskiasteen tutkinnon suorittaneiden vanhempien lapset arvostivat käytännön taitojen oppimista enemmän kuin muut. Vanhempien koulutus näkyi myös nuorten koulutusodotuksissa siten, että korkeasti koulutettujen vanhempien lapsilla oli korkeammat koulutusodotukset. Nuoret kokivat oppineensa sekä koulussa että koulun ulkopuolella vähiten yhteiskuntataitoja. Nuorten yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen olikin vähäistä sekä harvaan asutuilla että muilla alueilla.

Pitkä koulumatka peruskouluaiikana ei vaikuttanut kielteisesti nuorten kokemuksiin peruskoulusta tai koulutuksen keskeyttämiseen. Oppilaitoksen sijainti ja etäisyys oppilaitokseen taas eivät vaikuttaneet paljonkaan nuorten koulutusvalintoihin. Koulutusalan valintaan vaikutti nuorten mukaan eniten itseä kiinnostava ala, ja koulutuksen keskeyttämisen syynä olikin usein

se, että valittu koulutusala oli ollut väärä. Pitkät etäisyydet eri palveluihin eivät olleet yhteydessä siihen, kuinka tyytyväisiä nuoret olivat elämänsä ja ihmissuhteisiinsa. Harvaan asuttujen alueiden nuoret, erityisesti tytöt, olivat keskimäärin hyvin tyytyväisiä elämäänsä. Nuoret kokivat myös arjen- ja elämänhallintansa hyväksi. Niukaksi koettu toimeentulo heikensi nuorten tyytyväisyyttä ihmissuhteisiin ja elämään. Rahanpuute vaikutti ennen kaikkea nuorten arkielämään, kuten tarpeellisten asioiden hankkimiseen ja harrastamiseen, ei niinkään opintoihin.

Verrattuna muiden alueiden nuoriin harvaan asutuilla alueilla nuoret olivat kokeneet vähemmän kiusaamista peruskoulussa. Heillä oli myös myönteisempi näkemys siitä, että peruskoulussa oppilaiden mielipiteet oli huomioitu koulutyön kehittämisessä. Harvaan asuttujen alueiden nuoret arvostivat enemmän käytännön taitojen oppimista ja korostivat omaa vastuuta oppimisesta. Heillä käytännölliset perustelut (mm. alalta työllistyminen ja oppilaitoksen sijainti) vaikuttivat koulutusalan valintaan hieman enemmän ja muiden mielipide ja sattuma sekä kunnianhimo ja menestyminen taas vähemmän.

Harvaan asuttujen alueiden pojat olivat pitäneet peruskouluaiikana koulunkäynnistä vähemmän kuin muiden alueiden pojat. He myös uskoivat vähemmän siihen, että koulutus parantaa työnsaantimahdollisuuksia. Harvaan asuttujen alueiden tytöt taas erosivat muiden alueiden tytöistä siinä, että heillä jääminen kotiin lapsen kanssa oli yleisempi peruste koulutuksen keskeyttämiselle. Harvaan asutuilla alueilla rahanpuute oli vaikuttanut vähemmän nuorten harrastuksiin ja opintojen viivästyymiseen eikä rahanpuutteen takia tunnettu yhtä paljon ulkopuolisuutta kuin muilla alueilla. Harvaan

asuttujen alueiden nuoret kokivat myös elämänsä olevan paremmin hallinnassa ja uskoivat enemmän siihen, että menestyminen on itsestä kiinni. Lisäksi he tunsivat kuuluvansa kiinteämmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kaiken kaikkiaan erot osaamista ja koulutusta koskevissa asenteissa ja kokemuksissa harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä olivat hyvin pieniä. Asuinpaikkaa enemmän nuorten kokemuksia ja asenteita sekä koulutusvalintoja näyttäisivätkin selittävän vanhempien koulutus ja toimeentulo sekä nuoren oma koulutustausta.

SAMMANDRAG

JONNA PULKKINEN OCH JUHANI RAUTOPURO LÄROSTIGAR OCH -VÄGRENAR I GLEST BEFOLKADE OMRÅDEN - UNGDOMSBAROMETERN 2017 TILLÄGGSSAMPEL

I denna undersökning som grundar sig på ett tilläggsampel till 2017 års Ungdomsbarometer har man granskat utbildningsvägarna och -inställningarna hos unga i åldern 15–29 år (n=1 003) som bor i glest befolkade områden. I undersökningen har man också jämfört upplevelserna hos unga i glest befolkade områden med upplevelserna hos unga i andra områden i huvudsamplet i Ungdomsbarometern.

Unga i glest befolkade områden har i regel mycket positiva erfarenheter och inställningar i fråga om kompetens och utbildning. Flickors erfarenheter av grundskolan och inställningar till lärande och utbildning var en aning positivare än pojkars. Även de ungas utbildningsbakgrund och föräldrarnas utbildning och familjens utkomst hade en koppling till erfarenheterna och inställningarna. Till exempel var erfarenheterna av grundskolan mer negativa hos de unga vars familj hade haft låga inkomster. Barn till föräldrar som hade avlagt högst en examen på mellanstadiet uppskattade mer att lära sig praktiska färdigheter än andra barn. Föräldrarnas utbildning var synlig även i de ungas utbildningsförväntningar så att barn till högt utbildade föräldrar hade högre utbildningsförväntningar. De unga upplevde att de hade lärt sig minst samhällsfärdigheter både i skolan och utanför skolan. De ungas deltagande i samhällslik verksamhet var också lågt, både i glesbygden och i andra områden.

En lång skolväg under grundskoletiden hade inte någon negativ inverkan på de ungas erfarenheter av grundskolan och påverkade inte heller avbrytandet av utbildningen. Läroanstaltens läge och avståndet till läroanstalten hade ingen nämnvärd inverkan på de ungas utbildningsval. Enligt de unga påverkades valet av

utbildningsområde mest av de egna intressena, och orsaken till avbrytande av utbildningen var oftast den att det valda utbildningsområdet var fel. Långa avstånd till olika tjänster hade ingen koppling till hur tillfredsställda de unga var med sina liv och människorelationer. Unga i glesbefolkade områden, i synnerhet flickor, var i genomsnitt mycket nöjda med sina liv. De unga upplevde även att deras vardags- och livskompetens var god. En utkomst som upplevdes som sparsam gjorde att de unga var mindre nöjda med sina människorelationer och sina liv. Bristen på pengar påverkade framför allt de ungas vardagliga liv, såsom skaffandet av nödvändiga saker och hobbyaktiviteten, men inte så mycket studierna.

Jämfört med unga i andra områden hade unga i glest befolkade områden upplevt mindre mobbning i grundskolan. De hade också en positivare syn på hur elevernas åsikter hade beaktats i utvecklandet av skolarbetet i grundskolan. Unga i glest befolkade områden uppskattade mera att lära sig praktiska färdigheter och betonade det egna ansvaret för lärandet. Hos dem påverkades valet av utbildningsområde en aning mera av praktiska motiveringar (bl.a. sysselsättning inom branschen och läroanstaltens läge) medan andras åsikt och slumpen samt ambition och framgång hade mindre betydelse.

Pojkar i glesbefolkade områden hade under grundskoletiden gillat skolgången mindre än pojkar i andra områden. De hade också svagare tilltro på att utbildningen förbättrar sysselsättningsmöjligheterna. Flickor i glesbefolkade områden skiljde sig från flickor i andra områden genom att det hos dem var en vanligare orsak att avbryta utbildningen att de stannade hemma med ett barn. I glesbefolkade områden hade

bristen på pengar haft en mindre inverkan på de ungas hobbyer och studiernas förlängning och de unga upplevde mindre utanförskap på grund av brist på pengar än unga i andra områden. Unga i glesbefolkade områden upplevde också att de hade bättre kontroll över sina liv och ansåg i större grad att framgång beror på en själv. Därtill upplevde de i större grad att de var en del av det finländska samhället.

På det hela taget var skillnaderna i inställningarna och erfarenheterna i fråga om kompetens och utbildning mycket små mellan unga i glest befolkade områden och unga i andra områden. Det verkar som om föräldrarnas utbildning och utkomst samt de ungas egen utbildningsbakgrund har en större inverkan än boställningsorten när det gäller de ungas erfarenheter och inställningar samt utbildningsval.

SUMMARY

JONNA PULKKINEN AND JUHANI RAUTOPURO *ROADS TO LEARNING IN SPARSELY POPULATED AREAS - YOUTH BAROMETER 2017 ADDITIONAL SAMPLE*

This study based on an additional sample of the Youth Barometer 2017 examines the educational paths and attitudes towards education of young people aged between 15 and 29 (n=1,003) who live in sparsely populated areas. The study also compares the experiences of young people living in sparsely populated areas to the experiences of young people living in other areas who were included in the main sample of the Youth barometer.

The experiences and attitudes concerning skills and education among young people in sparsely populated areas were mostly very positive. Girls' experiences from comprehensive school and their attitudes towards learning and education were somewhat more positive than those of boys. The educational background of the young people themselves, the parents' level of education and the family's income were also linked to the experiences and attitudes. For example, young people from low-income families had more negative experiences from comprehensive school. Children of parents whose qualifications were not higher than upper secondary level valued learning practical skills more than the others. The parents' education could be seen in young people's educational expectations in that children of highly educated parents had higher educational expectations. Societal skills were found by young people to be what they had learned least both at school and outside school. The level of participation in societal activities among young people was low in both sparsely populated areas and other areas.

A long journey to school during comprehensive school did not affect young people's experiences of comprehensive school in a negative way or lead to interrupting their studies.

The location of the educational institution and the long distance to it in turn did not affect young people's educational choices very much. According to the respondents, the most important factor in choosing the field of education was a field that was personally interesting and the reason for interrupting one's studies was often that the students discovered they had chosen a wrong field. Long distances to different services were not linked to young people's life satisfaction and to how satisfied they were with their relationships. Young people in sparsely populated areas, especially girls, were on average very satisfied with their life. The respondents also felt that their everyday life and life management were good. The family's perceived low income weakened young people's life satisfaction and their satisfaction with their relationships. Above all, the lack of money affected young people's everyday life such as buying necessities and engaging in hobbies, but not so much their studies.

Compared to young people in other areas, young people in sparsely populated areas had experienced less bullying in comprehensive school. They also had a more positive view on whether pupils' opinions had been taken into consideration in the development of school work in comprehensive school. Young people in sparsely populated areas valued learning practical skills more and emphasised personal responsibility for learning. Practical reasons (e.g. finding employment in the field concerned and the location of the educational institution) affected their choice of the field of education slightly more, while other people's opinions, coincidences, ambition and doing well in life affected their choice less.

Boys living in sparsely populated areas had liked going to school during comprehensive school less than boys in other areas. They were also less confident that education would improve their employment opportunities. Girls in sparsely populated areas on the other hand differed from girls in other areas in that for them, staying at home with a child was a more common reason for interrupting their studies. In sparsely populated areas, lack of money had had a smaller effect on young people's hobbies, had prolonged their studies less and did not make them feel excluded as much as in other areas. Young people in sparsely populated areas

also found that their life management was better and believed that doing well in life depended on people themselves. They also felt they were a more integral part of Finnish society.

All in all, the differences in attitudes and experiences concerning skills and education between young people living in sparsely populated areas and those living in other areas were very small. More than the place of living, it would seem to be the parents' level of education and income and the young person's own educational background that explain young people's experiences and attitudes and their choice of education.